

OMLIGGENDE

EN

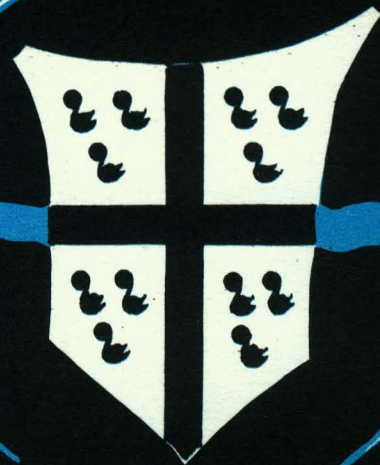
IZEGEM

VOOR

PERIODIEK

HEEMKUNDIGE

Ten Mandere

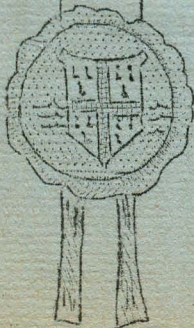

Inhoud

- In memoriam E.H. Pieter Declercq	R. Verholle	3
- 60 jaar stadslektricit	M. Verfaillie	5
- Kaart van het prinsegoed te Izegem in 1828		20
- Verkoop van het prinsegoed te Izegem	R. Verholle	21
- Dood on begrafenis in de Mandelstreek	M. Verhaest	29
- Actueeltjes	A. Vandromme	39
- Actueeltjes in beeld		41
- De heer Herman ROELSTRAETE		42
- Nadere kennismaking met .... Herman Roelstraete	J. Vanderschaeve	43
- Kringleven	R. Leroy	47

REDAKTIE A. VANDROMME
Blauwhoisstraat 54 IZEGEM

MCMLXI

Wilt ge "Ten MANDERE" zien blijvend bestaan.
Spreek dan als lid ook uw vrienden eens aan!

WIE LID WIL WORDEN VAN "Ten MANDERE" KAN ...

1. persoonlijk betalen aan ieder bestuurslid.
2. ofwel .... persoonlijk zijn bijdrags storten aan de KAS in de BANK van ROESELARE, Marktstraat, IZEGEM.
3. ofwel .... overschrijven op P.R. 95.76 van de Bank van Rooselare te IZEGEM, met de vermelding: " Voor Ten MANDERE "

ERELEDEN   100 F

STEUNENDE LEDEN : naar keuze - minimumprijs 50 F

WERKENDE LEDEN : 50 F

Zijt g' over 't tijdschrift ocht kontent
Zour dan ook niet op een cent.

IN MEMORIAM Z. E. H. PIETER DECLERCQ

Op 25 november 11. overleed in de Sint-Jozefskliniek te Brugge Zeereerwaarde Heer Pieter Declercq, pastoor van Lo, geboren te Izegen op 10 mei 1904.

Al wisten wij sinds maanden, dat zijn gezondheidstoestand helemaal niet goed was en dat zelfs het ergste moest gevreesd worden, toch deden de eerbiedvolle sympathie, die wij hem toedroegen, en vooral onze dankbare waardering voor zijn zeer verdienstelijk werk inzake de geschiedschrijving van onze stad ons nog steeds hopen, dat hij ook deze beproeving zou te boven komen. Het heeft echter zo niet mogen zijn en in volle onderwerping aan Gods heilige wil heeft hij zijn ziel teruggeschonken aan zijn Schepper. "De Heer is mijn Verder. Niets zal mij ontbreken. In groenende weiden laat Hij mij rusten," zo zong hij psalm 22 na op zijn rouwbeeldje.

Zijn heengaan betekent voor de regionale en lokale geschiedschrijving, vooral dan voor deze van onze stad, een onherstelbaar verlies. De liefde voor het verleden had hij van huis uit geërfd, want vader Declercq was hem op dit terrein voorgegaan door het verzamelen en aantekenen van alles wat voor de historie van onze stad van enig belang kon zijn.

Overal waar hij door zijn oversten voor het uitoefenen van zijn priesterambt gezonden werd, interesseerde hij zich onmiddellijk aan het verleden van zijn nieuw levensmilieu en deze belangstelling uitte zich meestal in een onvermoeid zoeken en vorsen, waarvan de vruchten neergepend werden in menigvuldige bijdragen voor tijdschriften of in meer omvangrijke geschiedkundige werken. Te Brugge, waar hij na zijn priesterwijding (30.5.31) als bewaker aan de Vrije Beroepsschool fungeerde tot 17 augustus 1932 en later als onderpastoor op de Sint-Gillisparochie werkzaam was van 12 april 1941 tot 13 mei 1954, schreef hij o.m. "O.L.Vrouw van Remedie te Brugge, 1942-1942". Tweemaal verbleef hij meerdere jaren te Nieuwpoort, een eerste maal als onderpastoor te Nieuwpoort-stad, van 31 maart 1936 tot 11 mei 1941, en een tweede maal als pastoor van Nieuwpoort-Bad, van 14 mei 1954 tot 18 augustus 1960, en weer mochten wij er een geschiedkundig werk van zijn hand noteren, nl. "Nieuwpoort-Bad, Geschiedkundige schets van de badplaats en de Sint-Bernardusparochie". Te Lo verbleef hij slechts enkele maanden en al was zijn gezondheid op dit moment reeds ondermiind, toch laat het geen twijfel dat een langduriger verblijf in deze historisch zo belangrijke gemeente ook op geschiedkundig terrein vruchten zou afgeworpen hebben.

Al heeft Z.E.H. Pieter Declercq aldus op meerdere plaatsen en ook als erevoorzitter en trouw medewerker van "Bachten de Kupe" zeer verdienstelijk werk verricht, al had hij sinds zoveel jaren Izegem verlaten, toch ging zijn voorkeur en diepe genegenheid nog immer naar zijn geboortestad, waaraan hij met hart en ziel gehecht bleef. Aan de studie van Izegems verleden besteedde hij nog immer de vrije momenten waarover hij beschikte. Waar hij anderzijds met een niet te miskennen schrijverstalent begaafd was, greep hij gemakkelijk naar de pen om de vruchten van zijn opsporingen vast te leggen en mede te delen. Hiervan getuigen de meer dan tweehonderd bijdragen, die destijds van zijn hand in "De Mandelbode" verschenen.

Aanvankelijk vertelde hij bij voorkeur uit de van zijn vader overgeërfdede nota's en aantekeningen. Geleidelijk echter evolueerde zijn bijdragen tot echt grondige studies, vrucht van jarenlange persoonlijke opzoekingen, van verduidelijk verzamelen, ordenen en interpreteren van ontelbare kleine gegevens, uit talrijke bronnen bijeengegaard en uiteindelijk verwerkt tot een gedogen en wetenschappelijk verantwoord geheel. In deze laatste reeks kunnen o.m. vermeld worden de merkwaardige artikels over "De Izegemse molens", "Izegem onder het Frans Bewind", "De oude Izegemse herbergen", de geschiedenis van de Izegemse onderwijsinstellingen en zoveel andere, stuk voor stuk waardevolle bijdragen tot de geschiedenis van onze stad.

Wij moeten thans echter betreuren, dat het merendeel dezer geschriften opgevat werden als journalistieke bijdragen voor het lokale weekblad. Zij waren bestemd voor een op dit terrein niet geschoold lezerspubliek en maken daarom zelden melding van de bronnen en gegevens waarop zij berusten. Dit tekort spruit echter niet voort uit een gemis aan wetenschappelijke nauwkeurigheid bij Z.E.H. Pieter Declercq, doch is alleen te wijten aan zijn schone bedoeling met deze bijdragen, opgesteld in een zeer bevattelijke vorm, alle stadsgenoten te bereiken en ze ook allen warm te maken voor het verleden van hun stad. Diezelfde warme liefde voor Izegems verleden klinkt in menige bijdrage sterk door en mochten wij nog veel sterker aanvoelen bij zijn voordracht over de Izegemse molens, die hij de leden van "Ten Mandere" ten beste gaf.

Wij hopen dat eenmaal zijn vele thans verspreide bijdragen mogen verzameld en in boekvorm uitgegeven worden. Zijn familieleden bezitten de nodige onderlegdheid en wetenschappelijke scholing om deze uitgave te verzorgen en ze van de nodige bronnenaanduiding te voorzien. Het ware een merkwaardige stap vooruit bij het vastleggen van de geschiedenis van onze stad en tevens de schoonste hulde, die Zeereerwaarde Heer Pieter Declercq om zijn verdienstelijke vorsersarbeid kan gebracht worden.

ZESTIG JAAR
STADSELEKTRICITEIT

Winde 1961 vierde Izegem het zestigjarig bestaan van de Stedelijke Electriciteitsdienst.

Onze stad heeft het bestaan van een eigen electriciteitsdienst te danken aan het schrander beleid en de stoute ondernemingsdurf van een harer grootste burgemeesters, de heer Valère Vandenbogaerde. Zonder in iets aan zijn verdiensten tekort te doen, moeten wij nochtans erkennen dat de eerste gedachte om Izegem van electriciteit te voorzien vooruitgezet werd onder het bestuur van Burgemeester Henri de Mûelenaere (1874-1900), hoewel men weet dat zulks geschiedde onder het impuls van dhr. Vandenbogaerde, die toen schepen was.

EEN GEWICHTIGE BESLISSING.

De beraadslaging van de gemeenteraad, waarin er voor het eerst spraak was over het verlichten van de stad door middel van electriciteit, dateert van 29 juli 1899. Waren in die vergadering tegenwoordig de heren : de Mûelenaere, burgemeester-voorzitter, Vandenbogaerde, schepen, Dalle, Rosseel, Lefebvre, Ameye, Baron J. Gillès de Pelichy, Nuttens, Paret en Coucke, leden, en Werbrouck, secretaris. In deze beraadslaging werd besloten een lening aan te gaan van 300.000 F voor het uitvoeren van allerlei openbare werken. Zij was als volgt geformuleerd :

" Mijnheer de Voorzitter geeft te kennen, dat de uitgaven der nog te verrichten werken voor het bestraten der buurtwegen binnen deze stad, het maken van onderaardse duikers in de Gent-, Rousselare- en andere straten van stad, het verlichten der stad met den electric, het bouwen en inrichten eener Nijverheidsschool, het afdragen van het aandeel der stad in de kosten van den ontworpen buurtspoorweg Ardoye-Wevelghem, het maken van publieke waterpompen en nog andere uit te voeren publieke en gezondheidswerken, enz. wel zullen beloopt tot de som van Fr. 300.000.

" Overwegende dat alle deze ontworpen werken hoogst noodzakelijk en nuttig zijn en door het stadsbestuur zullen kunnen uitgevoerd worden in een tijdvak van 3,4 of 5 jaren:

" Overwegende ..... enz. "

Deze lening zou aangegaan worden bij bijzonderen en zou naderhand gedelgd worden door een lening van eenzelfde bedrag bij het Gemeentekrediet. Het betalen van de intresten en de jaarlijkse amortisseminten zou gedaan worden door de alsdan bestaande inkomsten der stad en het heffen van twintig buitengewone opcentimes op de grond- en de

personele belastingen.

In een volgende zitting van de gemeenteraad, namelijk deze van 27 december 1899, waarop burgemeester de Mûelenaere, door ziekte weerhouden, niet meer aanwezig was - hij zou enkele dagen later, 't zij op 2 januari 1900, overlijden, - werd er besloten, gezien de gewone jaarlijkse inkomsten niet meer voldoende waren om het hoofd te bieden aan de gewone jaarlijkse uitgaven en daar het Stadsbestuur voornemens was in de loop van 1900 o.m. de elektrische installatie in te richten voor de verlichting van de stad, aan de hogere overheid toelating te vragen om de abonnementsrol (inkomstenbelasting) van 26.000 F op 32.000 F te brengen.

BOUW EN INHULDIGING VAN DE CENTRALE.

Nu er besloten was de openbare verlichting met electriciteit in te voeren en de stad de inrichting en het beheer ervan op zich zou nemen, en gezien ook de financiële kant van de zaak geregeld was, kon met de oprichting van een centrale worden aangevangen. Hiertoe diende men echter eerst over de nodige gronden te beschikken.

Nadat het Schepencollege voorafgaandelijk overleg had gepleegd en tot een akkoord was gekomen met de eigenaars, besloot de gemeenteraad in zitting van 6 februari 1900 de gronden, die het best geschikt bleken en die toebehoorden aan de heer François Tanghe- Van Craeynest, landbouwer te Izegem, en aan de hh. Jules en Georges Van Wtberghe, lijnwaadfabrikanten te Izegem, uit de hand aan te kopen. Deze gronden hadden een gezamenlijke oppervlakte van 33 aren 97 ca en waren gelegen op de plaats, waar zich alsdan het "Paepeveldjen" bevond en waar achteraf de Centrale gebouwd werd. De totale koopsom bedroeg 5.593 F.

Eens in 't bezit van die gronden, kon men voor goed van wal steken. Reeds op 21 februari daaropvolgend, machtigde de gemeenteraad het Schepencollege om een overeenkomst af te sluiten met de Internationale Maatschappij voor Electriciteit te Luik voor het inrichten van de elektrische installatie tegen de som van 110.000 F, het gebouw niet inbegrepen. Op 14 april daarop werd de afgesloten overeenkomst door de gemeenteraad goedgekeurd.

Ondertussen was men met het optrekken van de gebouwen reeds begonnen. Deze werden uitgevoerd door een stadsgenoot, aannemer Constant Denijs, die ze tegen een bedrag van 45.000 F aanvaard had. Alles verliep in een vlug tempo, zodanig dat de abonnementsvoorwaarden en het technisch reglement reeds in zitting van 16 februari 1901 door de gemeenteraad werden goedgekeurd. Dit reglement verscheen in druk en onder carnetvorm van de persen der Drukkerij Strobbe Gebroeders. Het was uitsluitend in het frans opgemaakt, overtuigd als men toen scheen dat de electriciteit een luxe was, die de minderbegoeden en mindergeletterden zich nooit zouden kunnen permitteren.

Inmiddels was de heer Valère Vandenbogaerde, die sedert het afsterven van dhr. de Mûelenaere de functie van burgemeester ad interim had uitoefend, definitief tot burgemeester benoemd. Nu zijn droom, de electriciteitsvoorziening van de stad, verwezenlijkt was, wilde hij ook de

60 JAAR STADSELEKTRICITEIT

De heer VALÈRE VANDENBOGAERDE,
Burgemeester van Izegem van 1900-1904.
STICHTER VAN DE ELEKTRICITEITSCENTRALE.
De Vandenbogaerdelaan werd dan ook naar hem genoemd.

Op 22 september 1901 kreeg Izegem het bezoek van
PRINS ALBERT van BELGIE ter gelegenheid van de
inhuldiging van de elektriciteitscentrale.

60 JAAR STADSELEKTRICITEIT

1937

Op 30 oktober 1937 bezocht
Z. M. LEOPOLD III
onze stedelijke Centrale.

We bemerken van links naar rechts :

- luitenant-generaal Nuyten;
- de heer Henri d'Artois;
- majoor Van den Heuvel;
- Z. Ex. H. Baels, Gouverneur
van de provincie W.-VI.
(vader van prinses Liliane).
- de heer Cyriel Staes,
Burgemeester;
- Zijne Majesteit de Koning;
- de heer Jules Sintobin,
toen Schepen van Regie.

Z. M. Leopold III drukt de hand
aan bedienden en werklieden van
de Centrale.

60

1946

Ter gelegenheid van de
BEVRIJDINGSFEESTEN
(15 september 1946) waarbij
tevens het 45-jarig bestaan der
centrale werd herdacht bracht
Z. Ex. Ridder P. van Outryve
d'Ydewalle, een bezoek aan onze
Centrale.

kroon op het werk zetten. Het gebouw stond er, de machines waren geïnstalleerd, de technische leiding van de Centrale had hij door de aanstelling van dhr. Alfons Daenens als directeur aan goede handen toevertrouwd, de instelling zou weldra kunnen in werking treden en nu rustte nog de inhuldiging.

Mijnheer Vandenbogaerde, die hield van groots opgezette plannen, wilde dat ook de inhuldigingsplechtigheden iets groots zouden worden en met buitengewone luister zouden gepaard gaan. Daarom stelde hij de gemeenteraad voor Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Albrecht tot die plechtigheden uit te nodigen. Natuurlijk werd deze suggestie eenparig bijgetreden, hoewel men twijfel koesterde nopens het gevolg dat aan deze uitnodiging zou gegeven worden. Men wist echter dat dhr Vandenbogaerde, die ook volksvertegenwoordiger was, overal in groot aanzien stond en veel invloed had, "een lange arm" had. En inderdaad, tegen veler verwachting in, aanvaardde Prins Albrecht, de latere Koning Albert, de uitnodiging om een bezoek te brengen aan onze stad op zondag 22 september 1901, datum waarop de inhuldigingsplechtigheden waren vastgesteld.

Dit prinselijk bezoek, dat groter en belangrijker steden uit het land ons hebben benijd, is voor Izegem een historische gebeurtenis geweest, die bij de mensen uit die tijd nog fris in 't geheugen ligt en die onze stad tot eer en roem heeft gestrekt. In een landauer, vergezeld van zijn gevolg dat bestond uit Hunne Excellenties J. de Troos, minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Onderwijs, Baron M. van der Bruggen, minister van Landbouw, Baron Surmont de Volsberghe, minister van Nijverheid en Arbeid, Graaf d'Ursel, gouverneur van West-Vlaanderen, enz., bracht de Koninklijke Prins o.m. een bezoek aan de Centrale, waar hij de machines in werking stelde die Izegem voor het eerst van electriciteit zouden voorzien.

EEN STUUR BEGIN.

Aanvankelijk bestond de inrichting uit twee stoomketels van ieder 55 m² oppervlakte, twee machines van elk 60 HP, twee dynamo's op gelijkstroom van 40 Kw en een batterij acuumulatoren van 455 Amp/uur. Zij diende hoofdzakelijk voor de openbare verlichting. In januari 1902 waren slechts 15 huizen aangesloten, terwijl de eerste elektrische motor pas in april 1902 verbonden werd.

De moeilijkheden bleven echter niet uit en werden vooral veroorzaakt door de financiële lasten. Deze sproten voort uit het klein aantal abonnementen. Om dit aantal te doen groeien besloot de gemeenteraad in zitting van 16 mei 1903, met ingang van 1 juli daaropvolgend de verkoopprijs van de electriciteit voor het licht, die tot dan toe 7 centimes per hectowatt bedroeg, voor de bijzonderen te brengen op 6 centimes en voor de nijverheidsinstellingen op 5 centimes, terwijl de verkoopprijs voor de kracht van 4 centimes per hectowatt verlaagd werd op 2 1/2 centimes. Deze prijsvermindering had echter niet het gewenste resultaat.

De geweldige opgang, die Izegem ondertussen in korte jaren gemaakt

had, werd gestuit door het plotse overlijden op 21 oktober 1904 van zijn hooggeprezen en diepbetreurde burgemeester, dhr. Valère Vandebogaerde. De ganse stad rouwde en jarenlang zou dit verlies nog diep worden gevoeld. Hij werd opgevolgd door dhr. Henri Paret. Deze eersame burgervader, minder jong van jaren, wijdde zijn nog overblijvende krachten aan de voortzetting van het werk, door zijn voorganger ondernomen. Onder zijn bestuur was het aantal verbruikers in 1906 aangegroeid tot 119, hetzij 106 voor licht en 13 voor kracht. Om de uitbating winstgevender te maken, liet hij een akkoord sluiten met de gemeente Emelgen voor de verlichting van Dam en Vijfwegenstraat. Dit akkoord werd door de gemeenteraad bekrachtigd in zitting van 27 juni 1906.

Zijn zwakke gezondheidstoestand noopte Burgemeester Paret op het einde van 1907 ontslag te nemen. De heer Eugène Carpentier nam in 1908 het bestuur in handen. Hij wist de uitbating van de electriciteit op te voeren tot een bloei, die haar zou leefbaar maken. Onder zijn bestuur zou men de elektrische drijfkracht steeds meer gaan benutten als een factor van vooruitgang. In de eerste jaren van zijn bestuur had hij nochtans te worstelen met grote financiële moeilijkheden. Deze vloeiden enerzijds voort, zoals reeds hoger gezegd, uit het te gering aantal abonneuten en anderzijds uit de te geringe verkoopprijs van de electriciteit, die toen reeds lager was dan overal elders, doch niet in evenredigheid stond met de kostprijs. Toch kon geen verhoging van prijs in overweging genomen worden, omdat men eventuele kandidaat-abonneuten niet mocht afschrikken en omdat men hoopte dat het aantal aangeslotenen wel zou aangroeien, waardoor vanzelf de toepassing van deze maatregel onnodig zou worden.

't Was in die tijd, dat er tot in de gemeenteraad stemmen opgingen opdat het Stadsbestuur zich van de electriciteitsuitbating zou ontdoen en een gasvoorziening zou in de plaats stellen. Toen heeft dhr. Carpentier moedig volgehouden en doorgewerkt en tenslotte is hij er schitterend in geslaagd de moeilijkheden te boven te komen. Het aantal aansluitingen nam toe en stelselmatig werd overgegaan tot de uitbreiding van het net over het grondgebied van de stad. Zo kwam in 1911 de wijk Abele aan de beurt, terwijl Hondekensmolen, Masten Eike en Krekel in 1913 volgden.

OORLOG EN..... ONVERWACHTE OPBLOEI.

Toen kwamen de oorlogsjaren. Deze stelden het Bestuur en de technische leiding voor zeer lastige en moeilijke problemen, maar zij hebben toch het voordeel met zich gebracht dat de bevolking bijna in haar geheel, zowel te lande als in de binnenstad, eerst dan het nut en het genot van de electriciteit heeft leren kennen en waarderen.

Burgemeester Carpentier en de toenmalige directeur van de Centrale dhr. Alfons Daenens, hebben tijdens die jaren reuzenarbeid verricht. Het was aan hen te danken, dat de Centrale zonder onderbreking is kunnen in werking blijven en bij de aftocht der Duitsers, door een listig optreden van de directeur, ongeschonden gevrijwaard bleef, zodat zij met een korte tussenpoos haar bedrijvigheid kon hervatten en aldus

mchtig veel heeft bijgedragen tot de snelle heropleving van de plaatselijke handel en nijverheid. Over deze oorlogsjaren vertelt de huidige directeur, dhr. Georges Daenens, verder in dit nummer enkele smakelijke anekdoten.

Zoveel inspanningen en bekommernissen hadden evenwel de gezondheid van burgemeester Carpentier zodanig ondermijnd, dat hij zich genoodzaakt zag ontslag te nemen, ontslag dat hem eervol verleend werd bij Koninklijk Besluit van 15 november 1919.

VERDERE GROEI EN BLOEI.

In zitting van 22 januari 1920 benoemde de gemeenteraad dhr. François Bral tot opvolger van dhr. Carpentier. Hoe kort van duur zijn bestuur ook geweest is en hoe drukkend de last die op hem woog, na vier lange oorlogsjaren waarin de bevolking niets dan lijden en ontbering gekend had en alles uitgeput was, toch wist Burgemeester Bral een onuitwisbare stempel op zijn bestuur en zijn werk te zetten.

Om ons tot de electriciteitsdienst te beperken, kan hier vermeld worden dat alhoewel Izegem nagenoeg behouden uit de oorlog was gekomen, de centrale toch met materiaal stond, dat tengevolge de oorlog bijna versleten was en moest vernieuwd worden en waarvan de ontoereikende kracht moest aangevuld worden om de heroplevende nijverheid van voldoende stroom te kunnen voorzien. Burgemeester Bral vatte het voortreffelijk gedacht op een technische of raadgevende commissie in het leven te roepen, die als opdracht zou hebben, in samenwerking met de gemeenteraad, alle technische problemen, die verband hielden met de electriciteitsuitbating, te onderzoeken en uit te werken. Deze commissie werd samengesteld uit de heren G. Van Wtberghe, Remi Dekeirschiet, Alf. Parot en Alf. Daenens, samen met Burgemeester Bral, de heren Em. Vandenbogarde en Eug. Verhamme, gemeenteraadsleden, en Arth. Werbrouck, stadssecretaris.

Het eerste besluit van deze technische commissie was het plaatsen van een nieuwe groep van 1000 HP in vervanging van de eerste twee machines. Dit werk werd uitgevoerd in 1921, voor het mechanisch gedeelte door de Firma Vande Kerckhove uit Gent en voor het elektrisch gedeelte door de Firma "Ateliers de Constructions Electriques" van Charleroi. Ondertussen werd de centrale krachtig geholpen door de machine van dhr. G. Van Wtberghe. Hetzelfde jaar werd ook een nieuwe ketel geplaatst met 150 m² verwarmingsoppervlakte op 12 kgr druk; een meesterstuk in zijn aard, vervaardigd in de Werkhuizen Mahy Gebroeders, te Wondelgem.

EN STEEDS MAAR UITBREIDING.

Een nieuw en moeilijk vraagstuk stelde zich ondertussen : de inwoners van de buitenwijken, die onder de oorlog over elektrische stroom hadden beschikt, hoe gebrekkig deze ook was, wilden thans verder van de electriciteitsvoorziening genieten.

Middelerwijl was dhr. Bral als burgemeester opgevolgd door dhr. Cyriel Staes, die als dusdanig door de gemeenteraad aangesteld werd in

zitting van 16 september 1921. De heer Staes, die al de hoedanigheden in zich verenigde die eigen zijn aan een groot en bekwaam burgemeester, zou de taak die hem werd opgedragen met kunde en wijs beleid weten voort te zetten. Ter zijde gestaan door dhr. Alfons Dejan als schepen van regie en samen met de technische commissie nam hij het ingewikkeld probleem van de electriciteitsbedeling op de buitenwijken ter hand en bracht het tot de gewenste oplossing. In 1923 werd een hoog- en laagspanningsnet op de buiten geplaatst, waardoor de electriciteit ook te lande voor eenieder beschikbaar werd gesteld. Deze bedeling op de buitenwijken ging gepaard met de bouw van vier transformatiekabijnen, namelijk aan "De Bonte Koe" en de "Masten Eike", op de "Bosmolens" en aan de "Abele". In zitting van 20 april 1923 keurde de gemeenteraad eveneens het voorstel van de commissie goed, waardoor een overeenkomst werd afgesloten met het gemeentebestuur van Emelgem voor de elektrische verlichting van deze gemeente.

Het verbruik van elektrische stroom nam echter voortdurend toe. Reeds in 1924 werd een nieuwe stoomketel geplaatst, van dezelfde grootte en uit dezelfde werkhuizen als de voorgaande. In 1925 was de toestand zodanig, dat het dringend nodig was maatregelen te treffen om aan de steeds groeiende vraag het hoofd te kunnen bieden. Er werd beslist een nieuwe machine van 1500 HP te plaatsen, zodat de centrale in 1927 een voortbrengstvermogen van 2500 HP bezat. Van de installatie van deze nieuwe machines werd passend gebruik gemaakt om op plechtige wijze het vijf-en-twintig-jarig bestaan te vieren van de Electriciteitscentrale en de Stedelijke Nijverheidsschool, alsmede de inhuldiging van de nieuwe stadslokalen en het ingebruikstellen van de gasbedeling.

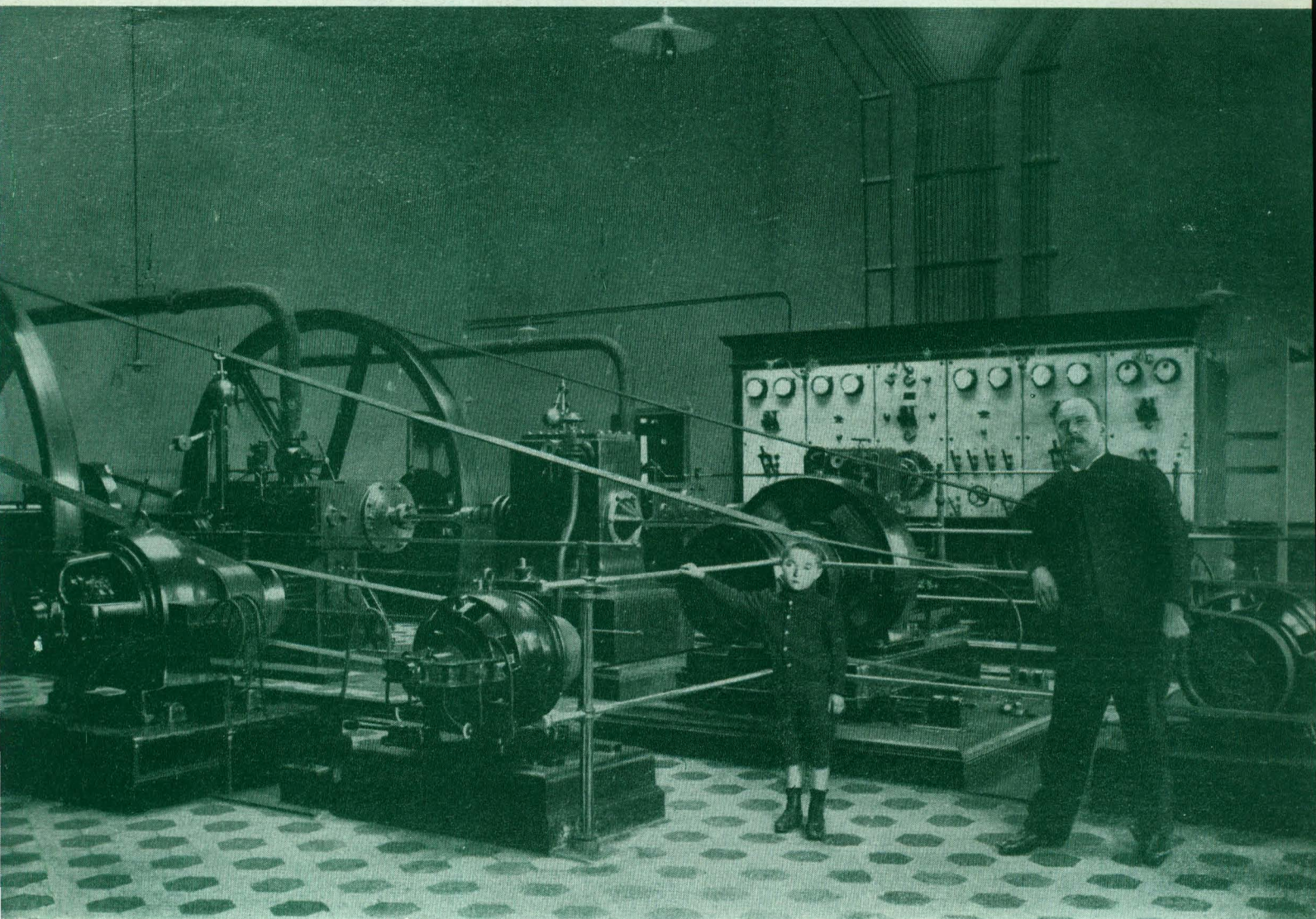
IZEGEMS GOUDEN JAREN.

Meteen waren wij beland in de gouden jaren van de Izegemse nijverheid. De borstelnijverheid bereikte haar hoogtepunt en stelde meer dan 3000 arbeidskrachten tewerk, terwijl het schoenbedrijf nog steeds verdere uitbreiding kende.

Bij het afsluiten van de eerste bestaansperiode van 25 jaren was men de mening toegedaan, dat de inrichting thans voldoende uitgerust was en zou volstaan om gedurende vele jaren het hoofd te kunnen bieden aan de verdere mogelijks nog groeiende behoeften. In 1927 bedroeg het aantal aangeslotenen 3315 voor licht en 428 voor kracht. Al spoedig zou echter blijken, dat deze vooruitzichten beneden de werkelijkheid gebleven waren, want het aantal abonneuten en het stroomverbruik namen voortdurend toe. De hr. JULES SINTOBIN, die op 14 januari 1927 dhr. ALFONS DE JAN als schepen van regie opgevolgd had, zou echter in de komende jaren de rechte man op de rechte plaats blijken te zijn, de bezielende kracht die de Stedelijke Electriciteitsdienst zou uitbouwen tot een instelling, die aan alle Izegemse behoeften tijdig zou weten te voldoen.

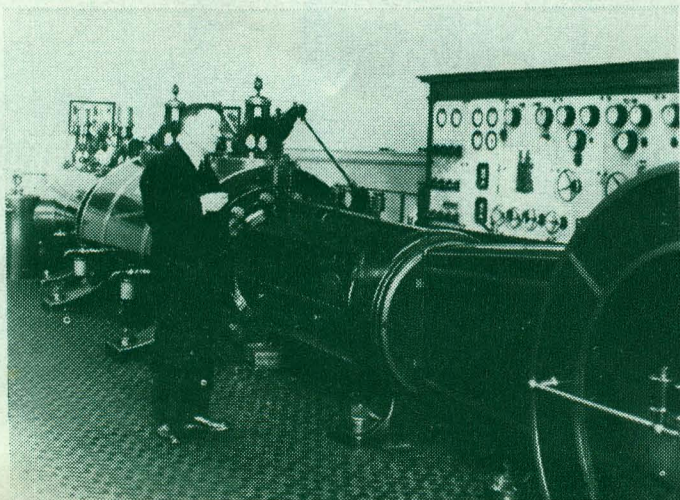
In de volgende jaren wordt de geschiedenis van deze dienst dan ook herleid tot een ononderbroken uitbreiding. Zo kunnen worden vermeld :

60 JAAR STADSELEKTRICITEIT

1901

Binnenzicht van de Centrale met de heer ALFONS DAENENS, eerste en voormalige Bestuurder van de Elektriciteitscentrale (1901-1942).

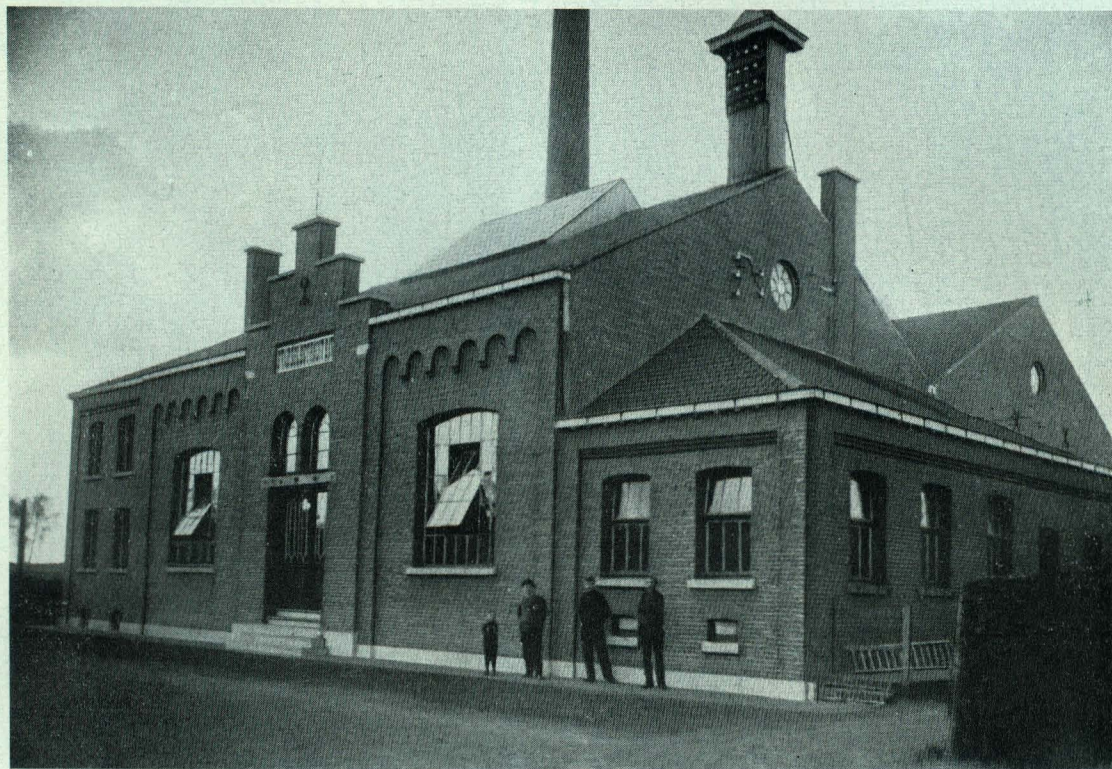

1961

De heer GEORGES DAENENS, zoon en opvolger van voorgaande en Directeur van de Izegemse Centrale sedert 1942, in de inrichting zelf.

60 JAAR STADSELEKTRICITEIT

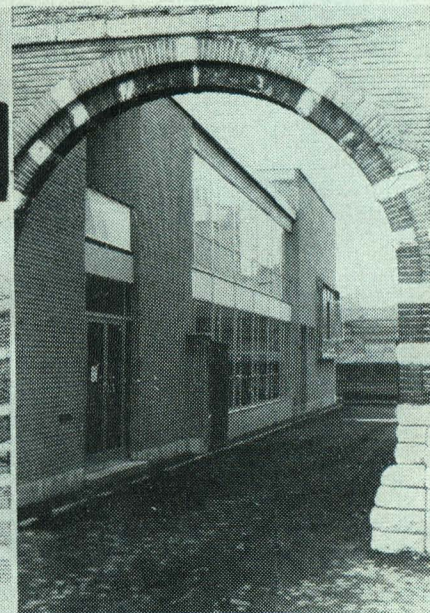
60

1901

ZO ZAG DE STEDELIJKE STADSCENTRALE ER UIT VOOR 60 JAAR.

ZO ZIET ER ONZE STADSCENTRALE UIT BIJ HAAR 60-JARIG BESTAAN.

1961

1. De heer Julien Renier verwelkomt de genodigden (16 december 1961)
2. De gebouwen zoals we ze kennen uit de laatste jaren.
3. Het vernieuwde gebouwencomplex dat ingehuldigd werd.

- 1928 : Nieuwe stoomketel van 150 m² verwarmingsoppervlakte.
 id. : Installatie van een nieuwe groep stroomvormers.
 id. : Bouw van nieuwe transformatiekabinen op de buitenwijken.
 1930 : Vernieuwing van het akkoord met Emelgem en uitbreiding van het net over het landelijk gedeelte van deze gemeente.
 1936 : Uitbreiding en verfraaiing van de gebouwen der centrale.
 id. : Installatie van een nieuwe groep van 1650 HP en opvoering van het krachtvermogen tot 4000 HP.
 1937 : Triomfantelijk bezoek van Koning Leopold III, op zaterdag 30 oktober, aan Izegem en aan de Centrale.

Het was de heer Schepen J. Sintobin, die de vorst aldaar verwelkomde. Na de voorstelling van de leden van de Raadgevende Commissie en van de Directie der centrale, toonde de heer Sintobin aan de hand van diagramma's de buitengewone uitbreiding van het electrisch net en stroomverbruik ter stede en onderlijnde dat de Regie van Electriciteit een unicum daarstelt, waardoor de stad Izegem helemaal onafhankelijk staat op dit gebied.

Zijne Majesteit luisterde met veel belangstelling naar deze uiteenzetting en het viel hem op, dat al het materiaal van Belgisch fabrikaat was. In een nobel gebaar drukte de Koning vervolgens de hand van de bedienden en werklieden der Centrale, die in hun blauw werkerspak opgesteld stonden, waarna hij dit bezoek eindigde met een vriendelijk onderhoud met de directeur der centrale, dhr. Alfons Daenens, in wiens kinderen en hun loopbaan hij zich interesseerde. Een gedenksteen, die bij deze gelegenheid in de Electriciteitscentrale onthuld werd, zou het aandenken aan dit vorstelijk bezoek bewaren.

- 1938 : Een vierde stoomketel met een verwarmingsoppervlakte van 110 m² wordt bijgeplaatst.
 id. : Aankoop van een aanpelend stuk grond van ongeveer 700 m² voor stapelplaats van kolen.

OPNIEUW OORLOGSWEEËN.

Toen kwam weerom de oorlog... ! Deze zou ook voor de centrale veel dagen van drukte, zorgen, moeilijkheden en kommernissen doen oprijzen. Gelukkig ondergingen de gebouwen en installaties gedurende de meidagen van 1940 geen beschadiging; alleen het bedelingsnet had te lijden gehad. Wij lezen inderdaad in het algemeen verslag van de Electriciteitsdienst voor 1940 het volgende :

" Bij het einde van dit eerste oorlogsjaar is het een voldoening te bestatigen, dat onze centrale ongedeerd uit de oorlogsoperaties van mei en volgende maanden getreden is. Door beschietingen en luchtaanvallen nochtans onderging het uitdelingsnet, in de dagen van 22 tot 28 mei, grote beschadiging, hoofdzakelijk in het stadsgedeelte. Door het onmiddellijk en krachtdadig ingrijpen van het bestuur werden de herstellingen, niettegenstaande het gebrek aan materiaal, aangevat en na een paar dagen werd het ganse net terug onder stroom gesteld. Hier past het daarom om verdiend woord van hulde te brengen aan de heren Bestuurder en Onderbestuurder, en ook aan gans het personeel, voor hun

onversaagd ingrijpen en hunne besliste werkzame toewijding, waardoor de elektrische stroom met weinig onderbreking, en lang vóór de andere steden en gemeenten van de streek, terug ter beschikking der bevolking kon worden gesteld. "

Het oorlogsjaar 1941 werd voor de "Electricische Centrale" gekenmerkt door een buitengewone bedrijvigheid. De productie had inderdaad het tot nog toe ongekeerde hoogtepunt bereikt van 3.592.290 Kw tegenover 3.169.913 Kw in 1939. Deze aangroei van de vraag naar elektrische stroom stelde de Electriciteitsdienst voor ingewikkelde en bezwaarlijk op te lossen problemen. Ongeacht de dagelijkse zorgen voor het aanschaffen van kolen, olie, koper en alle grondstoffen en materialen, die onontbeerlijk zijn voor de normale gang van het bedrijf, was het een zorgwekkend feit dat het verbruik zodanig gestegen was, dat het de productiecapaciteit overtrof en de installaties gedurende de spitsuren overbelast waren. Aangezien in de toenmalige oorlogstijden nieuwe installaties niet te verwezenlijken vielen, werd met de "Intercommunale d'Electricité" een contract afgesloten voor het leveren van een hoeveelheid energie en wisselstroom van 400 Kw, door het aansluiten bij het hoogspanningsnet van deze maatschappij aan "De Liester" te Emelgem. Dit zou niet alleen de bedelingscapaciteit van de Izegemse centrale verhogen, maar ook in geval van stroomonderbreking door defect een kostbare hulp zijn.

Het jaar 1942 betreurde het overlijden op 29 oktober van de directeur der centrale, dhr. ALFONS DAENENS, die gedurende meer dan 41 jaar, door een buitengewoon bedrijvige en bekwame toewijding, een groot aandeel heeft gehad in de groei en voorspoed van de stedelijke Electriciteitsdienst. Als blijk van hulde en erkentelijkheid voor de grote diensten aan de stad en haar bevolking bewezen, heeft het gemeentebestuur hem een plechtige begrafenis bezorgd. Tot zijn opvolger werd aangesteld zijn zoon, dhr. Georges Daenens, die op het ogenblik zijner benoeming reeds 23 jaar in dienst van de centrale had doorgebracht en sedert begin december 1936 tot onderdirecteur was gepromoveerd.

In 1944 stelden de bevrijdingsoperaties de centrale opnieuw aan vernieling bloot. Indien deze ramp zich niet heeft voorgedaan, dan is dit te danken, enerzijds aan het snel oprukken der verbonden legers, en anderzijds aan de trouwe waakzaamheid van het personeel.

DE NACORLOGSE JAREN : EEN KEERPUNT.

Na de bevrijding nam dhr. CYRIEL STAES, die inmiddels tot bestendig afgevaardigde bij het provinciaal bestuur aangesteld was, ontslag als burgemeester. Bij Kon. Besluit van 11 juli 1945 werd dhr. EMIEL ALLEWAERT tot zijn opvolger aangesteld. Met taaie moed en kranige durf zou de nieuwe burgemeester zich aan het werk stellen om het stedelijk electriciteitsbedrijf aan te passen bij de vereisten, die de snel evoluerende tijden en omstandigheden stelden.

Het lag immers voor de hand, dat door het voortdurend stijgen van het stroomverbruik de Izegemse centrale in haar bestaande toestand niet langer aan de behoeften zou kunnen voldoen. Het stadsbestuur diende

dus naar nieuwe productiemiddelen uit te zien en stond hierbij voor de volgende keuze : ofwel het oprichten van een totaal nieuw bedrijf, wat voor een openbaar bestuur een haast niet te realiseren onderneming was, ofwel het aansluiten bij een bestaand bedrijf. Na lang wikken en wegen werd uiteindelijk voor laatstgenoemde oplossing geopteerd en werd een leveringscontract afgesloten met de "INTERCOMMUNALE D'ELECTRICITE". Door dit contract, dat de gemeenteraad op advies van de raadgevende commissie heeft goedgekeurd in zitting van 16 juni 1950, wordt voorzien dat de Stedelijke Electriciteitsdienst geleidelijk zal verzaken aan eigen productie en de stroom op hoogspanning bij genoemde maatschappij zal aankopen. De bedongen voorwaarden zijn bijzonder gunstig. Zij waarborgen enerzijds de volledige onafhankelijkheid van de stedelijke dienst als stroomverdelers en anderzijds een berekeningsformule, die hem zal toelaten de meest voordelige tarieven zowel voor hoogspanning als voor laagspanning toe te passen. Hierdoor worden de bijzonder lage verbruikstarieven te Izegem behouden en blijft diezelfde electriciteitsdienst een bron van inkomsten voor de stad. De tien voorbije jaren hebben trouwens het bewijs geleverd, dat het stadsma-gistraat van Izegem hierin wijs gehandeld heeft.

BIJ HET DIAMANTEN JUBILEUM.

Bij het diamanten jubileum van de Stedelijke Electriciteitsdienst mag ongetwijfeld een woord van hulde uitgebracht worden aan het adres van de stichters en uitbouwers van dit organisme. In de loop van de voorbije zestig jaar hebben zovelen zich hierbij verdienstelijk gemaakt, dat het onmogelijk is hen allen hier bij name te vermelden. Wij willen ons daarom beperken tot de vier topfiguren, wier namen onverbreekbaar met de geschiedenis van deze centrale verbonden zijn. En dit is allereerst dhr. Valère VANDENBOGAERDE, de vooruitziende en vooruitstrevende burgemeester, die als werkelijke stichter van deze instelling mag vernoemd worden. De uitbouw, tussen de twee oorlogen in, is grotendeels het werk geweest van dhr. Jules SINTOBIN, die als schepen van regie gedurende ruim dertig jaar deze dienst onder zijn bevoegde leiding had en zich voor die taak ongemeten inzette.

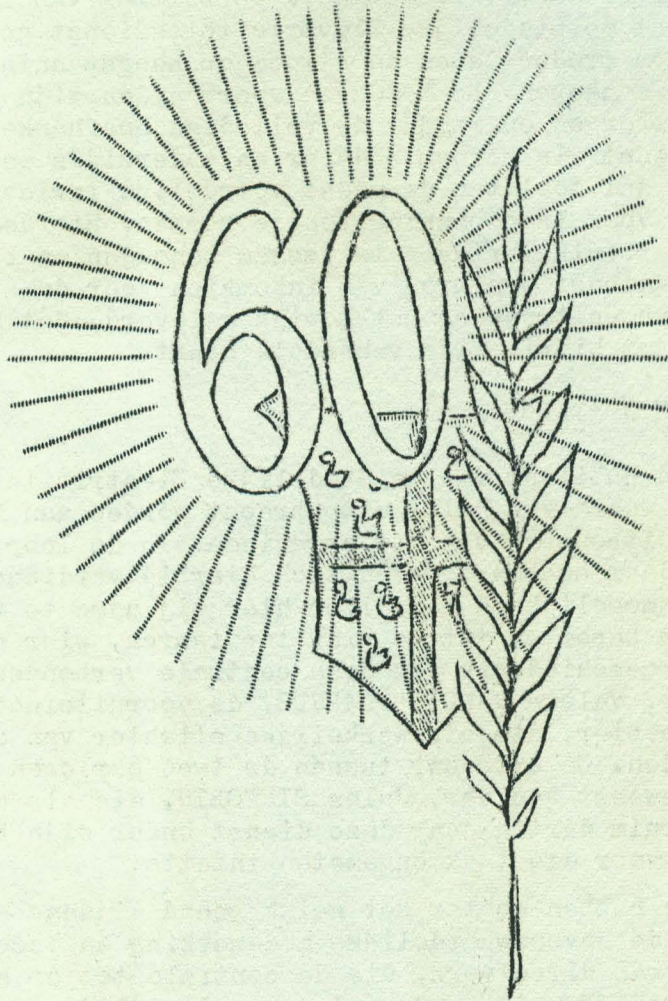
Beide voornoemden hebben echter het geluk gehad tijdens hun beleid te mogen rekenen op de onvoorwaardelijke medewerking en technische onderlegdheid van de twee directeurs, die de centrale tot op heden kende, nl. dhr. Alfons DAENENS, die gedurende meer dan 41 jaar aan het hoofd van dit bedrijf stond, en zijn opvolger, dhr. Georges DAENENS, die thans reeds bijna 20 jaar ditzelfde ambt met evenveel bekwaamheid en toewijding vervult, als zijn vader dit vóór hem deed. Beide directeurs hebben de centrale steeds beschouwd als een familiezaak en zij hebben er dan ook een erekwestie van gemaakt deze als dusdanig te beheren en te doen groeien en bloeien.

Bij dit diamanten jubileum gaat de hulde en de dank van de Izegemnaren in de eerste plaats naar dit viertal. De vele andere medewerkers en promotors, van de verschillende burgemeesters en schepenen tot de arbeiders en bedienden uit de centrale, worden echter in deze hulde begrepen.

HET JUBILEUM VAN DE STEDELIJKE ELECTRICITEITSDIENST

De Stedelijke Electriciteitsdienst moge verder groeien en bloeien en voor Izegem de bron van welvaart en voorspoed blijven, die hij in de voorbije zestig jaar steeds geweest is.

Maurice Verfaillie.

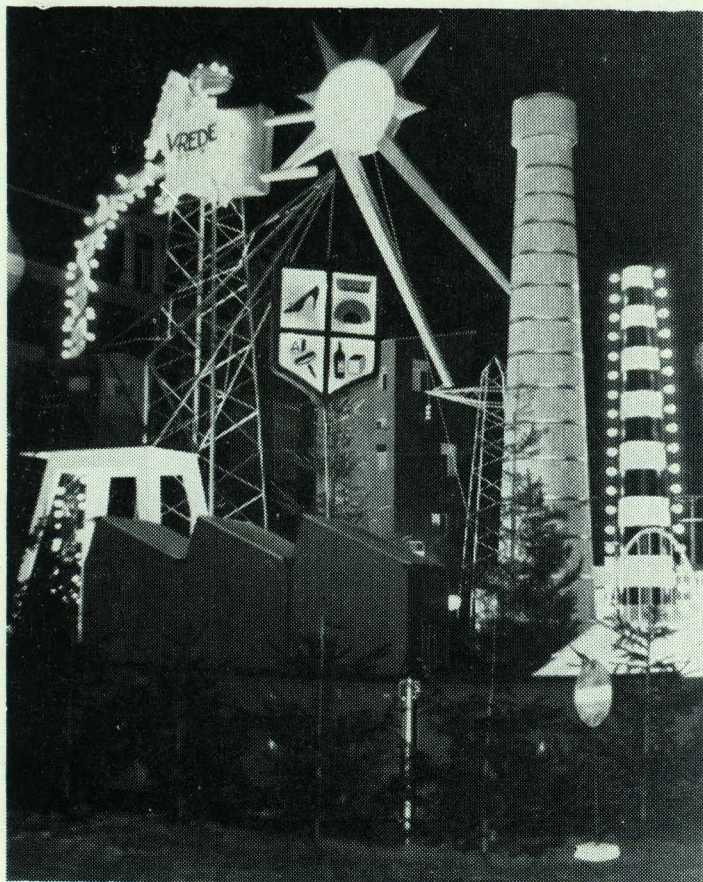

60 JAAR STADSELEKTRICITEIT

Een schitterende elektrische Kerstfeecière van de wijk «ROND DE KERK» met de mooie kerkgevelverlichting zoals we die in de laatste jaren niet meer te zien kregen.

Cliché: De Mandelbode

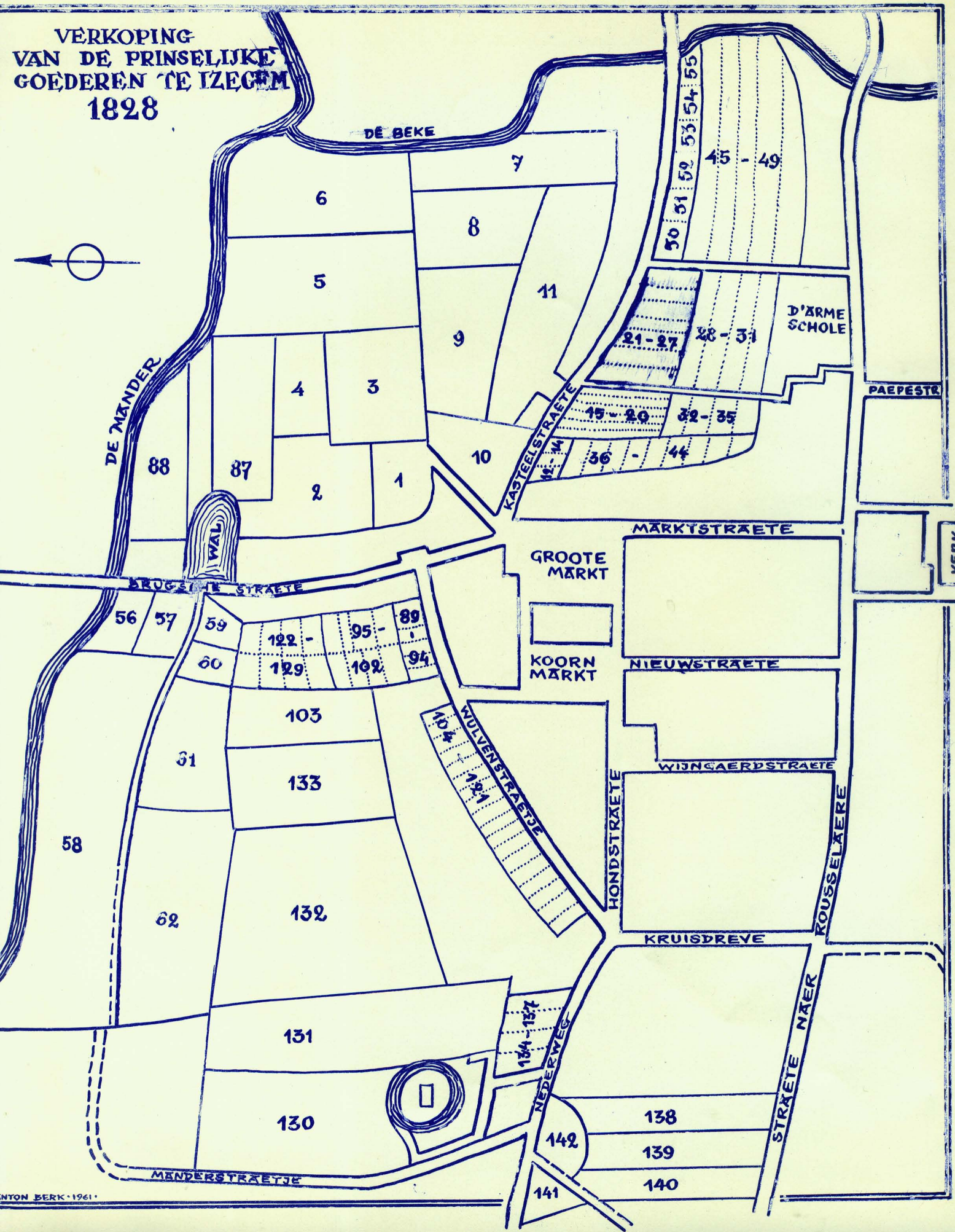
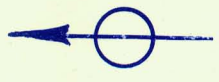
Cliché: Het Wekelijks Nieuws

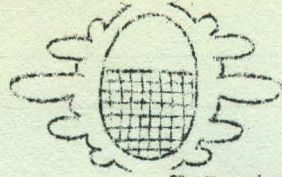

Het monumentaal motief op de Koornmarkt ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan.

Ontwerp van dhr. J. Desimpele.

**VERKOPING
VAN DE PRINSELIJKE
GOEDEREN TE IZEGEM
1828**

VERKOPING VAN DE PRINSELIJKE GOEDEREN

I. DE LAATSTE PRINSEN VAN IZEGEM.

De laatste bezitter van de prinselijke goederen te Izegem en omgeving was PIERRE D'ALCANTARA, prins van Arenberg en kleinzoon van Elisabeth-Pauline Vilain van Gent.

Deze laatste is in feite de laatste feudale prinses van Izegem geweest aangezien bij de Franse Omwenteling de heerlijke rechten uit het Oud-Regiem afgeschaft werden. Haar opvolgers voerden nog wel de titel van Prinsen van Izegem of "prince d'Isenghien", doch dit was enkel nog een adellijke titel, waaraan niet meer de feudale rechten van vóór de Franse Revolutie verbonden waren.

Elisabeth Vilain van Gent was gehuwd geweest met Louis de Brancas, graaf van Lauraguais. Deze kan als het prototype gelden van de decadente Franse adel uit die tijd. Zijn verhouding of liaison met de beroemde maar ook beruchte actrice Sophie Arnould, met wie hij meerdere kinderen had, werden meer dan eens te boek gesteld.

Deze prinses van Izegem verbleef ofwel in haar hotel te Parijs ofwel op haar kasteel te Arlay in de Jura. Van tijd deed zij een omreis doorheen haar uitgestrekte bezittingen en zo zijn van haar twee bezoeken bekend aan onze stad, nl. op 15 juni 1768 en op 21 juni 1770.

Over het onthaal dat zij hier genoot, bestaan verschillende versies. Een eerste is deze van Kanunnik Tanghe in zijn "Parochieboek van Iseghem", volgens dewelke de prinses hier zeer goed onthaald werd. De tweede, geschreven door coadjutor Maes in het kerkregister en waarvan de vertaling door E.H. Jozef Geldhof gegeven werd in de Mandelhode van 21 april 1956, toont ons hoe het tot wrijvingen kwam tussen de geestelijkheid en de prinses, die in de kerk niet alleen met prinselijke maar met echt vorstelijke waardigheid wilde ontvangen worden.

Dit is een typische karaktertrek van deze prinses, die zich gedroeg als een middeleeuwse vorstin met onbepaalde macht en gezag, en die in deze zin niet meer van haar tijd was. Terwijl in Frankrijk de nieuwe opvattingen over de vrijheid en gelijkheid van alle mensen verspreid werden en de revolutie er reeds aan het kiemen was, trad zij nog steeds op als een feudale heerseres, die tot in de kleinste punten

haar heerlijke rechten deed gelden en zelfs opnieuw verplichtingen oplegde, die reeds sedert lang in onbruik geraakt waren. Zo eiste zij bij het huwelijk van haar dochters vanwege haar onderhorigen het geschenk, dat eeuwen vroeger hierbij verplichtend was.

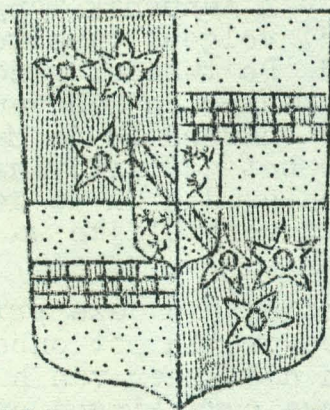
Evenals zovele honderden leden van de Franse adel stierf ook Elisabeth-Pauline Vilain van Gent, als slachtoffer van de Franse Omwenteling, te Parijs op het schavot de 6 februari 1794 (18 pluviôse, an II de la République).

Uit haar huwelijk met de graaf DE LAURAGUAIS, van wie zij zich na enkele jaren had laten scheiden, waren twee dochters geboren:

- 1° Louise-Antoinette (elders Pauline-Louise) de Brancas-Lauraguais, geboren de 23 november 1755
- 2° Antoinette-Candide de Brancas-Lauraguais, gewoonlijk genoemd Mademoiselle de Manicamp (haar vader was heer van Manicamp), geboren de 24 september 1756, die naar het klooster ging, een beslissing die in die tijd en voor een prinses van die rang heel wat opzien baarde.

Naar aanleiding van het huwelijk van haar zuster schrijft Dansaert over haar: " Mademoiselle de Manicamp, la jeune soeur de la mariée..... avait un jour manifesté la volonté de se faire religieuse; ce désir, si étrange pour l'époque et tandis qu'un sort brillant lui semblait réservé, avait été fort longtemps contrarié par sa mère, jusqu'au moment où celle-ci s'était vue dans l'obligation d'accorder son consentement ".

Zij stierf schielijk op dertigjarige leeftijd en was op dit ogenblik " religieuse de l'Abbaye-aux-Bois ".

Haar zuster Louise-Antoinette was op 19 januari 1773 gehuwd met Louis-Engelbert, prins van ARENBERG. Uit dit huwelijk sproten ondermeer drie zonen: Prosper, titelvoerend hertog van Arenberg, en Paul en Pierre, prinsen van Arenberg. Deze laatste droeg de bijzondere naam van Pierre d'ALCANTARA.

Na de dood van hun vader, overleden in 1820 te Brussel, verdeelden deze drie zonen in 1822 de familiebezittingen. De goederen te Izegem, Emelgem, Kachtem, Roeselare en Lichtervelde werden toegewezen aan Pierre d'Alcantara, die zich gevestigd had te Arlay, departement van de Jura in Frankrijk, waar voorheen zijn grootmoeder Elisabeth-Pauline van Gent meestal verbleef.

VERKOPING PRINSELIJKE GOEDEREN

Dit blijkt uit de volmacht door hem afgeleverd aan Eugène Parmentier, meier van Oignies, die de verkoping van de prinsgoederen in onze streek moest uitvoeren.

" Nous, Pierre d'Alcantara, prince d'Arenberg, domicilié à Arlay, département du Jura, royaume de France, avons constitué et constituons par les présentes notre procureur général en spécial le Sr. Eugène Parmentier, régisseur de notre terre de Lalaing, demeurant à Oignies, département du Pas-de-Calais, à l'effet de pour nous et en notre nom vendre aux prix et conditions qu'il trouvera convenir, tout ou partie de nos biens situés dans les communes d'Isenghien, Roulers, Emelghem, Cachtem et Lichtervelde, province de la Flandre Occidentale, consistant en terres, vergers, prairies, maisons, moulins et arrentemens (sic) tels qu'ils nous sont échus par le partage fait avec les Duc Prosper et Prince Paul d'Arenberg, nos frères, par acte passé pardevant les notaires Mary et Choppinet à Enghien le dix Décembre 1800 vingt deux enregistré.

Autorisant le dit Sr. Parmentier de recevoir le prix de la vente des dits biens en d'en donner quittance bonne en valable. Promettant d'avouer et d'avoir pour agréable et stable ce qu'il aura fait conformément aux présentes.

Fait à Bruxelles ce vingt et un janvier 1828.

Approuvé l'écriture:

Prince Pierre d'Arenberg.

Bovenstaand document, dat bewaard is in de bundel van de verkoping der prinsgoederen te Izegem en elders in onze streek, berust in deze bundel uit het archief van de notaris Joseph Ghellynck, dat tot voor enkele weken nog bewaard werd door Notaris Willem Donck te Izegem en thans overgemaakt is aan het Rijksarchief te Brugge.

Met deze volmacht werd dus beslist tot de verkoping van de prinselijke goederen, die zeer uitvoerig beschreven worden in de verkoopbundel. Uit deze beschrijving blijkt dat de bezittingen der prinsen van Izegem, sedert het opmaken van het laatste landboek in 1746, omzeggens ongewijzigd gebleven waren.

In 1828 is er echter geen spraak meer van de Wyngaert-ocultere (gelegen tussen de huidige Wijngaardstraat, Roeselarestraat, Kruisstraat en Hondstraat) en evenmin van de Warande de Emelgem, juist benoorden de kerk. Een ogenblik hebben wij gemeend te mogen veronderstellen, dat deze reeds vroeger verkocht waren, doch straks zal blijken, dat dit niet het geval was.

In 1828 zijn de bezittingen van de prinsen van Izegem dus dezelfde gebleven als in 1746.

II. OORSPRONG VAN DE TOPONIEM "BAERTS' HOF".

Toch willen wij hier speciaal aanstippen, dat de zuidelijke helft van de Wal samen met een aanpalend perceel, vroeger genaamd de Caeye, op 3 september 1813 voor 99 jaar in pacht gegeven werd aan Sieur Louis Joseph Berlamont. Dit gebeurde bij akte gepasseerd "Pardevant Maître Pierre Antoine Goucke notaire impérial admis pour le ressort de la justice de paix d'Ingelmunster, ala(sic) residence de la commune d'Iseghem, arrondissement de Courtray, departement de la Lys en presence des temoins a nommer ciapres.....

Sont comparus maitre Gaspar Charles Maes, avocat demeurant ala commune d'Iseghem, agissant en sa qualité de receveur et administrateur des biens de Madame Louise (de tekst bleef bij deze voornaam beperkt, doch in de marge werd aangevuld: Brancas), propriétaire, decedee a Paris, presentement ses heritiers; lequel a déclaré avoir donné en arrentement perpétuel au Sieur Louis Joseph Berlamont, fils de François, fabricant au dit lieu.....

une portion étant celle située du côté meridional d'un fossé ou étang exposé a l'est de la rue de Bruges et au nord de sa maison audit Iseghem, de la quelle portion une partie a cidevant servi d'abreuvoir public de la susdite commune d'Iseghem, contenant le dit objet environ quatre are vingt centiare, aboutissant et tenant du levant à la portion restante du meme fossé, du midi à l'objet suivant et aux terrain et maison du dit Sieur Berlamont, du couchant à la rue de Bruges et du nord à l'autre portion, non compris au présent arrentement du plusdit fossé."

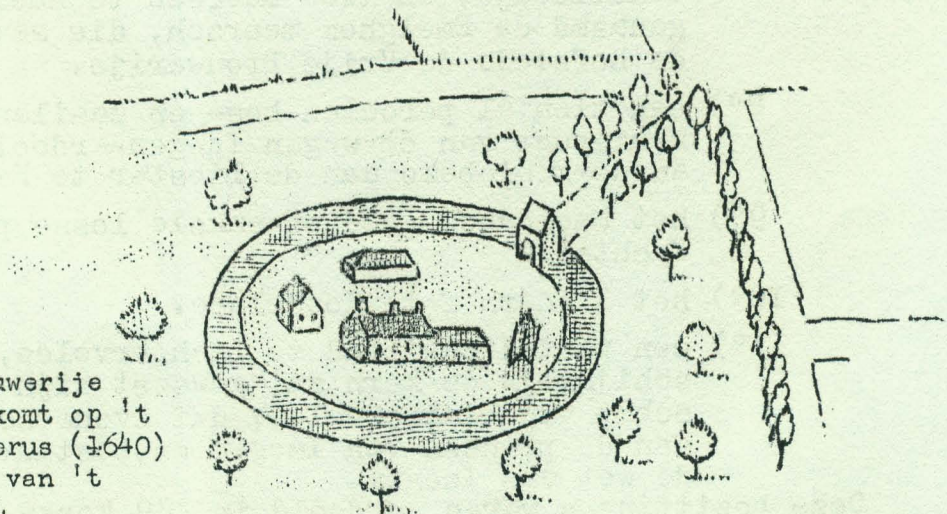
Dit dokument is verder belangrijk, omdat het ons de verklaring geeft van de naam BAERTS' HOF, die later aan deze wijk gegeven werd. Steeds werd geschreven, dat deze naam zijn oorsprong vindt in het feit dat de oude prinselijke hofstede verkocht werd aan een zekere Jan-Baptist Baert, die er een reeks kleine huisjes liet bouwen, waarvan er nog enkele overblijven op de huidige wijk Baert's hof, maar waarvan het

grootste deel verdwenen zijn bij de aanleg van de spoorweg. Welnu deze hofstede werd niet verkocht aan een zekere Baert zoals wij verder zullen zien. We hebben dan verondersteld dat ze mogelijks later zou overgegaan zijn in de handen van die Baert, doch vonden hiervan evenmin een spoor. Bedoelde verkoopakte brengt ons evenwel de juiste verklaring. Er werd immers nog verkocht:

" Item une autre petite portion, exposé à l'ouest, contenant en superficie environ trente centiares, d'une partie de la terre labourable située derrière la maison du second comparant audit Iseghem, exploitée avec la ferme de la Franche Brasserie par le Sieur JEAN-BAPTISTE BAERT, abou-tissant et tenant du levant et du midi aux portions restantes de la même partie..... et du nord à l'objet précédent; cette dernière portion du terrain présentement incorporée dans celui sur lequel sont construit les ateliers derrière la maison du susdit Sieur Berlamont, preneur.....".

Deze "ferme de la Franche Brasserie" of "Vrije Brouwerij" was de hofstede van het prinsengoed, het vroegere "OUD - CASTEEL". Zij was dus op dit moment verhuurd aan Jan-Baptist Baert en wij mogen veronderstellen dat zij toen reeds in de volksmond Baert's hof genoemd werd. Men zal er in elk geval later die naam niet voor het eerst aan gegeven hebben, toen er geen Baert meer woonde.

Op te merken valt dat de oppervlakte van de verkochte percelen uitgedrukt wordt in centiares. Onder het Frans bewind werd immers het metriek stelsel ingevoerd en toegepast. We zullen echter zien, dat in 1828, onder het Hollands bestuur, terug naar de oude maten gegrepen wordt.

De Vrije Brouwerij
zoals ze voorkomt op 't
plan van Sanderus (1640)
onder de naam van 't
OUDE CASTEEL

III. DE PRINSEGOEDEREN.

In 1828 bestonden de bezittingen van de Prinsen van Izegem uit:

- 1°) de hofstede de Vrije Brouwerije met de gronden gelegen tussen Mandel, Pastorijbeek, Kasteelstraat en Brugstraat, alsmede de Bossekouter en de Handboogkouter, gelegen op de zuidkant van de Kasteelstraat, en de Mandelmeersen ten westen van de Brugstraat.
- 2°) het hof van Jan-Baptist Tanghe op de noordkant van de Nederweg, tegenover de banmolen van Izegem.
- 3°) de Iseghem-molen op de zuidkant van de Nederweg en op de oostkant van de huidige Molenweg, samen met drie partijen zaailand strekkende van de Nederweg tot de Roeselarestraat.
- 4°) de Bos-molen.
- 5°) enkele mindere percelen te Izegem, waaronder:
  - a) een ondiepe streep grond op de noordkant van het Wulvenstraatje, nu Statiestraat, die verdeeld was in 18 percelen.
  - b) zes percelen, eveneens op de noordkant van het Wulvenstraatje, doch dicht tegen de Brugstraat.
  - c) de gronden gelegen achter de huizen op de westkant van de Brugstraat.
  - d) een klein driehoekig stukje op de noordkant van de Roeselarestraat, vlak tegenover de herberg "Den Abele".
- 6°) de Emelghem-molen.
- 7°) de Emelghem-kouter, een partij zaailand het Avondbroodje, en twee meersen te Emelgem, beide genaamd de Emelghem-meersch, die samengingen met de hofstede de Vrije Brouwerije.
- 8°) een tiental percelen bos- en zaailand rond het kruispunt van de wegen Izegem-Ardooie en Kruipeaarde-Meulebeke aan de Liester te Emelgem.
- 9°) het Meeseghem-goed en enkele losse percelen te Kachtem.
- 10°) het Pilderhof te Roeselare.
- II°) een partij zaailand te Lichtervelde, die waarschijnlijk de kern zal geweest zijn van het Laetschip van Lichtervelde, dat eveneens toebehoorde aan de prinsen van Izegem en bestaard werd door de wet van Izegem.

Deze bezittingen waren verdeeld in 229 kopen, "uytmaeckende het voor dezen heerlijk landgoed van Iseghem".

IV. DE VERKOPING.

De verkocpakte is een lijvig boekdeel, waarin wij naast de nauwkeurige beschrijving van de 229 kopen ook de verkoopvoorwaarden aantreffen, de instellers met de door hen geboden sommen, de uitbetaalde instelpenningen, en tenslotte de minuten van de verschillende verkopingen.

De aanhef luidt als volgt:

- Heden derden junius achtien(sic) honderd acht en twintig
- Voor Mster Joseph Gellynck, koninglijken(sic) notaris residerende tot Iseghem, Provincie West-Vlaanderen, is gecompereerd:
- Mijnheer Eugenius Parmentier, meyer van het gemeente Oignies, departement van Pas de Calais, in Frankrijk, wonende tot het gezegde Oignies,
- in de naam en als gemagtigden van Zijne Doorlugtige hoogheid Pieter d'Alcantara, Prins van Arenberg, Pair van Vrankrijk, gedomicilieerd tot Arlay, departement van Jura in Vrankrijk, volgens procuratie onder handteeken in daeten Brussel den een en twintigsten Januarius laetstleden, zynde ten vollen der zelve geschreven
- "geregistreerd te Rousselaere den vier en twintigsten april achttien honderd acht en twintig, deel elf, blad vier en negentig, recto, vak vier en vijf, - ontvangen tachtig centen voor recht, een en twintig centen voor opcenten, namelijk: dertien voor 't ryk tien centen en half, dertien voor 't syndicaat tien centen en half(ge-teekend) den ontvanger Bruggeman".
- Welke procuratie, door den comparant was verklaard en geteekend, is berustende ter studie van den notaris onderschreven, aengehegt aen een proces-verbael van openbaere verkoopning van boomen door hem gehouden den dertiensten en veertiensten nog laetstleden geregistreerd.
- Welken comparant heeft te kennen gegeven dat hij van vorenemen is, kragtens zijner beroepen volmagt, publiek aen de meestbiedende de naeste voor den Ondergeteekenden notaris te verkoopen, de hier naer omschreven goederen, op de lasten, bepaelingen en conditien, die den comparant den gezeyden notaris heeft verzogt op te stellen zoo als volgt:.....

Hier volgt dan de opsomming van de verkoopwaarden, die wij hier niet in extenso zullen geven. We beperken ons tot enkele van de voornaamste:

- 1°) de draaiende en roerende delen van de korenwindmolens, die eigendom zijn van de pachters, moeten door de kopers overgenomen worden.
- 2°) de bomen, die getekend staan met de naam van "den Edelen Heer verkoper" worden gereserveerd.

- 3°) de niet getekende bomen moeten door de kopers overgenomen worden.
- 4°) de vissen, die zich bevinden in "de wal van d'hofplaetse gebruikt door Jan-Baptist Tanghe" worden gereserveerd.
- 9°) elke koper "zal boven en ongeminderd zijne koopsommen moeten betaalen binnen de vijftien dagen naer den absoluuten overslag in handen van den ondergeteekenden notaris het Armgeld, den Lijfkoop en de instelpenninck".
- 19°) een eigenaardige bepaling: "Het zal vrijstaen aen den verkooper of aen zijnen gemagtigden van te nemen voor kooper den lesten, naesten of al anderen bieder tot den instelder inclus zonder dan of aen iemand eenige reden te moeten geven.....".

De verkoping was, zoals beschreven staat in de verkoopakte, aangekondigd geweest in de dagbladen van Brugge, Gent, Brussel, Doornik, Rijsel, Arras en Douai.

Zij ging door in de herberg "Den Grooten Hert" in de Gentstraat. De instel had plaats op 3 en 4 juni 1828 en de verkoping zelf op 24, 25 en 26 juni 1828. De eerste dag gingen enkel dertien kopen van de hand, dit niettegenstaande er gezeteld werd van 9 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds. De tweede dag ging het wat vlotter, doch men was bezig geweest "aen al hetgene hier vooren van te negen uren voormiddag tot 's nagts ten twaelf uren". De derde dag eindigde de verkoping te 8 uur 's avonds.

Een vijftigtal kopen, waaronder de Vrije Brouwerije en het Meeseghemgoed te Kachtem werden door de Heer Parmentier ingehouden.

EEN EN ANDER OVER OUD BIJGELOOF ROND DOOD EN BEGRAFENIS IN ONZE MANDELGOUW

Wie ook maar enigzins belang stelt in de Wordingsgeschiedenis van ons volk, komt op een gegeven oogenblik, noodgedwongen, willen of niet, in de schatkamer terecht van onze volksgebruiken. We zeggen wel: Schatkamer! Het terrein van de volkskunde omvat immers een zo reusachtig gebied, dat het voor een enkeling onbegonnen werk is, alles te willen behandelen en te doorgronden. Wat meer is: naarmate men zoekt en speurt, voelt men aan dat de kennis op het gebied van de Volkskunde, nog in haar kinderschoenen staat.

De wortels van die volksgebruiken liggen meestal vastgeankerd in onze verste voorgeschiedenis, en derhalve zijn ze in hun geheel niet meer te omvatten noch na te speuren, terwijl inmiddels het ene gebruik weer leven schonk aan een ander, of met meerdere geplogenheden tot een onontwarbaar kluwen ineengestregelde.

Eén van de merkwaardigste bevindingen, zo niet dé merkwaardigste, bij het zoeken naar herkomst en wording van de volksgebruiken, is de vaststelling van verwantschap, naar den bloede en naar den geest, met andere volkeren. Volksgeloof en zede, volksdans en volkslied, legende en sage, sproke en zeisel, 't levert alles bewijsmateriaal in overvloed.

Sommigen trachten die verwantschap te ontkennen en schrijven het bestaan van bepaalde aan elkaar verwante praktijken van hier en elders, aan toevallige omstandigheden toe.

Inderdaad, we nemen gaarne aan dat een gebruik uit een volksvreemd gewest zich hier nestelde en wortel schoot, lijk het zaadje dat alhier met de wind komt aangedreven om te gediën in onze veie bodem. Vooral in Vlaanderen kan dat, omdat dit gewest van eeuwen her zo dikwijls door uitheemse bezettingen werd geteisterd en beïnvloed; het is normaal dat de bezetter zijn heimatfeesten viert ter plaatse waar hij gelegerd is, en even normaal is het, dat er in lateren tijd een sprankel van hun viering bij het volk blijft vonken.

Doch, met een gezonde blik bekeken, mogen noch kunnen we onze oude geplogenheden beschouwen als een mengelmoes van zaadjes, die van elders kwamen aangewaaid.

Wél,
als erf- en pronkstukken van ouders en voorouders,
wier bakermat te vinden is over vele geslachten heen,
in het land en bij de stam,
volgens de zede en het geloof,
van de oervaderen,
wier zonen tot vaders van volkeren gedijden, (smeulen,
wier nazaten in hun diepste wezen de heugenis lieten
van de aloude zede uit de voorvaderlijke havezate.

Geen wonder dan,
dat volksdans, volkslied en volksgeloof,
dat legende en sage, sproke en zeisel,
de verwantschap weerspiegelen tussen volkeren die
kinderen zijn van énen Bloede.

Een trefpunt inzake oude zede en oud volksgeloof vinden
we in de nog hier en daar ter streke heersende gebruiken bij
ziekte, dood en uitvaart.

In onze eeuw vol materialisme en in onze grotendeels ge-
industrialiseerde Mandelvallei, is pianowijs veel te loor ge-
gaan. Toch ontwaren wij, bij nauwkeurig toezicht, tal van eigen-
aardigheden, die de grenspost tussen het aardse bestaan en de
eeuwigheid omkransen.

Het ligt niet in onze bedoeling hier een algemene studie
over dood en begrafenis voor te schotelen. We verklaren ons
gaarne ~~bevoegd~~ onbevoegd, ten andere, Vlaamse Volkskundigen
van betekenis hadden het reeds meermalen over dit onderwerp.

We hoeven slechts te verwijzen naar tijdschriften als:
"Volkskunde", "Rond den Heerd", "Biekerf", en andere, en meteen
naar namen als Alfons Decock, de baanbreker der Volkskunde in
Vlaanderen, als Guido Gezelle en zijn geestesgenoten, evenals
naar de studies van jongeren datum, als daar zijn deze van wij-
len Maurits Van Coppenalle, en het werk "Van Doop tot Uitvaart",
van Magda Cafmeyer, verschenen in 1958 met een schat van volks-
kundige gegevens.

Ons geloof van kristen mens geeft ons zekerheid nopens het
voortbestaan van de ziel na de dood, en omtrent het eeuwig leven.
Naast die geloofszekerheid echter smeulen een menigte resten
van heidens geloof, bijgeloof en wangeloof. Waar de moderne
mens, in volle genot van radio, electriciteit en televisie er
zich niet helemaal kan van ontdoen, wat moet een "mens van ja-
ren" dan getuigen waar hij het heeft over zijn kindertijd.

Laat ons even beproeven het zoeklicht te richten op het
leven van de landelijke bevolking alhier, nagenoeg een halve
eeuw terug.

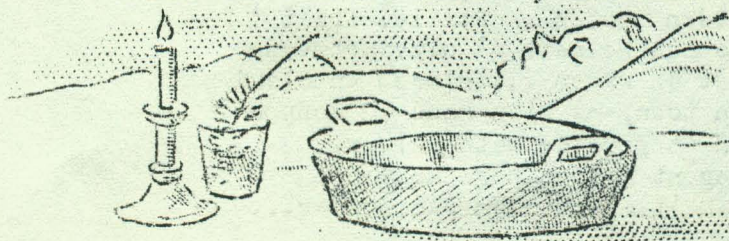
De ene gaat tijdelijk, de andere gaat late, zeggen ons de
brave lieden; de dag van vandage sterven de meeste mensen de
"strooien dood" op hun bed, op hun "reeuwstro", omringd van

hun duurbaren. Weer anderen gaan ter ziele ver van huis volgens Gods beschik.

Hoe het ook komt, oud en jong, rijk of arm, elk tracht zolang mogelijk aan "t"gers" te houden, hoe ziek en hoe zuchtig ook. Doch nen keer dat het zover is, dat de dood ermee gemoeid is, dat geen remediën, geen dranken en geen plaasters meer helpen, dat gaan dienen geen bate meer en brengt, dat de "kwa-de hand" haar macht houdt, trots alle "belezen", dat uil en hond de nakende dood aankondigen, dat de koeibeesten 's nachts ontbonden uit de stal en op het hof rondlopen, dan zijn de naastbestaanden spoedig in de weer, en geven de stervende de gewijde kaars in de hand, of, als zulks niet gaat, laten ze branden in zijn onmiddellijke nabijheid. Immers, het uitlichten met de gewijde kaars verdrijft van de zieltogende de "Boze met al zijn bedrijf" al zo goed als het belgerinkel en het klokkengelui. Overtijd, en nu nog op sommige plaatsen in West-Vlaanderen, zorgde men er goed voor dat bij de "laatste snik" een KOM MET WATER (elders met melk, zelfs met wijn en reukwater) gereed stond, om de laatste "asem" op te vangen. Geleerden zijn de mening toegedaan, dat het hier een rest geldt van een oud zielebad, dat de geest nam vooraleer zijn reis naar het dodenland te ondernemen.

Op het ogenblik van het afsterven werd aanstonds de deur, of waar het kon, het venster, met een "gerre" geopend, om de geest vrije doorgang te verlenen. (Zie Kan. Lescouhier, Godsdienstig leven in West-Vlaanderen, oud gebruik te Lendeleë.) In bepaalde gevallen vielen bij het grote gebeuren, vooral waar het om lieden ging met een zwaar verleden, de uurwerken vanzelf stil, of tuimelden portretten van de wand. (Zie Ernest Claes, in "Herman Coene"; Minus Van Looy, in "Op Baalmolen", vertelt over de molen die omverwaait bij de dood van de mulder.)

De mare gaat wel eens van naastbestaanden of vrienden, die niet bij het afsterven kunnen aanwezig zijn, dat ze er toch van verwittigd worden, hetzij door een zware bons op de deur, door een of ander vreemd geklop, door een gerommel op zolder, door een benauwelijke schreeuw of een zonderling visioen. In enkele Vlaamse gewesten werden de dieren verwittigd bij het verscheiden van een lid van het gezin, de bijen, de honden, de koeien, de paarden. In onze Mandelstreek alleen de paarden. Dat was de taak van de boer, of waar hij de afluivige was, van de oudste zoon of van de boever, die het meest omgang met de paarden had.

Dat aanzeggen van een sterfgeval bij de paarden, en mede het verwittigen voor hun taak bij de komende uitvaart, komt prachtig tot uitdrukking in Gezelle's "Uitvaart"

BEGRAFENIS MET DE WIJTEWAGEN

TRAAGZAAM TREKT DE WITTE WAGEN
door de stille strata toen,
en 't is weenen en 't is klagen
dat es bin' de wijte doen!

Stap voor stap, zoo gaan de peerden,
traagzaam, treurig, stille en stom,
en zij kijken, of 't hun deerde,
dikwijls naar hun Meester om;
naar hun' Meester, die te morgen,
zijn beminde peerdenpaar,
onder 't kammen en 't bezorgen
zei de droeve nieuwemaar.

Baai, zo sprak hij, Baai en Blesse
heden moeten... Stille? fraai!
moeten we naar d' uitvaartmesse
met de wagen,... Blesse en Blaai
En toen, na zijn hand te doppen
in 't gewijde water klaar,
zegt hij de hoge koppen
van 't onachtzaam peerdenpaar...

En hij kust en kruist ze beiden
 en gij.. zegt hij.. Blesse en Baai
 moet een lijk naar 't kerkhof leiden
 Baai en Blesse... stille!... fraai!..
 Schuimen zoudt ge.. en lastig zweten
 zo 'k U zonder wete liet
 van de mare.. en zoudt verheten
 gawe ik U de zegen niet.

En hij zelve kruist en wijdt hem,
 eer hij ze in den breidel vangt..
 met het water.. dat beziyd hem
 aan de ruwe bedspand hangt.
 Want hij slaapt bij zijn beminde
 peerden, en bezorgt ze trouw..
 trouwer als voor eigen kinde
 eigen moeder zorgen zou.

Hij besproeit, en met gewijden
 pallem speerst hij peerd en stal,
 Om de lijkvaart te bevrijden
 van gevaar en ongeval..
 Ach! Wie weet hoeveel gevaren
 die niet hebben uit te staan,
 die met peerden, God bewaar hen!
 die met hunne meesters gaan!..

Traagzaam wijdt en rolt de wagen..
 treurig door de strate voort..
 en 't is krijsen.. en 't is klagen..
 dat men onder 't dekzeil hoort..
 Stap.. voor.. stap.. zo.. gaan.. de.. peerden,
 ziende naar hun meester om.....
 Stap.. voor.. stap.. alsof 't hun deerde....
 traagzaam... treurig... stille... en stom..!

Hoger hadden we het over een "zielebad", en het openen
 van de deur op een kier, als de tocht van de ziel naar het
 dodenland begon. We lieten ons destijds door ouderen van dagen
 gezeggen dat met dit "dodenland" Engeland bedoeld werd. (In
 Noord-Duitsland vernoemde men Helgoland!)

Men stelde zich de geest van de dode
 wel eens voor onder de gedaante van
 een kraai of een raaf. Althans, dit
 eerste contact met het geestenland
 was zekerlijk niet van lange duur,
 want nog lang na een overlijden ble-
 ven de overlevenden doordrongen van
 de waangedachte dat de goede of de
 "kwade" geest met hen meeleeft, hen
 raad geeft, of in de kwade zin be-
 doeld, rond hen spookt.

Als schoolgaande knaap kenden we het zeisels: Geest ga voor, ik kom achter.. Al zijn de spookgedachten in onze Mandelvallei nagenoeg opgeklaard, toch kunnen de ouderen van dagen er nog heel wat van meepraten. Kurieus genceg, er bestaat in ons gewest nog een oeroud kindervooizeken, dat een ernstige kans heeft met die zieletocht in verband te staan. Het heet:

Kraaie, waar ga je,
naar Ingeland.
Keer maar were,
joun huzeke brandt..

Men roept er als het ware de geest van de aflijvige terug, bij het verbranden van zijn stoffelijk omhulsel, want dat lijkverbranding hier eenmaal in voege was, lijdt geen twijfel. Toen we in vroeger jaren eens aan een beroemd leraar en Edda-kenner (Edda is de bundeling van oeroude liederen van de Noordgermanen) voois en rijmpje voor ogen brachten, was deze uitermate verrast en opgetogen omdat het hier, naar zijn mening, een spoor gold van oeroude liederen.

Daar we het in hoofdzaak willen hebben over heidens geloof, bijgeloof en wangeloof, houden we niet stil bij kristelijke ritën en gebruiken bij het afleggen, bij het gaan beden, bij doodsanctjes en doodsberichten, bij het bezoek aan het sterfhuis, en evenmin bij de nachtwaken, met de dikwijls er bij horende beruchte fratsen.

Eigenaardig is wel het vrij algemeen verspreide geloof in onze Avondlanden, dat geesten en spoken blijven hokken aan kruisstraten, dat ze niet over de "kruisweg" heen kunnen, tenzij vastgeklampt op schouders en rûg van argeloze voorbijgangers, waarvan het dan eens te meer heet, dat deze bereden zijn van een soort "mare", of van de vliegende "geete" lijk aan 't Schorrene Kruis te Lendelee.

Toen wij als kleine bemels van Wijnendale tot Beveren schoolwaarts liepen, hadden we onderwege ook zo'n kruisstraat, waar we, als er 's morgens een lijkstoet was voorbijgegaan, duizend angsten uitstonden toen we bij valavond huiswaarts keerden, en over het beruchte kruispunt dienden te stappen. Meer dan eens maakten we er een omweg over het bouwland, en dan nog met ons jasje buitenste-binnen gekeerd uit angst door de kwelgeest herkend te worden.

We zijn te dien opzichte de mening toegedaan dat het kruis uit roggene giel (gekamd stro), dat tot voor korte jaren vrij algemeen voor de deur van 't sterfhuis, aan de hoevepoort of op 't einde der hofdreef werd gelegd geestenwerend is, om de kwa "perten" (uit percht, geest uit de onderwereld!) onheilstichten te beletten. Evenmin als aan een kruisstraat, konden de geesten er voorbij.

Zo ook de dutskens, of kleine strooien kruiskens die nu nog in Frans-Vlaanderen, doch ook tot over korte tijd in onze streek in gebruike waren. Ze werden niet alleen aangewend bij kinderbegravenissen, doch ook bij grote-mensens-lijkstoeten. Ze werden indertijd neergelegd bij kruiswegen, of bij bomen en kapellekens die eenmaal trefpunten kunnen geweest zijn van oude geplogenheden. (Op sommige plaatsen zagen we houten kruiskens in stede van strooien dutskens!)

Noch het strooien kruis bij het sterfhuis, noch de dutskens mochten worden verbrand. Men schoof ze aan de rand van de weg, waar ze bovengronds hun ontbinding meemaakten.

Zou misschien daar ook de reden te vinden zijn van het stilhouden van de hele lijkstoet, bij kruisstraten, merkwaardige bomen en kapellekens om er een vaderons, of zelfs een heel kruisgebed te bidden.

Alles geesten-afwerend?

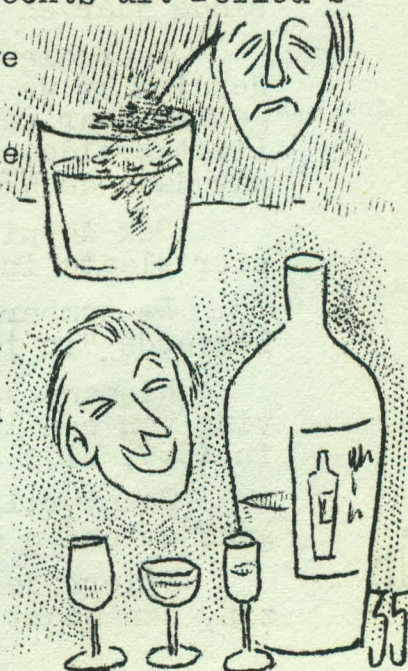
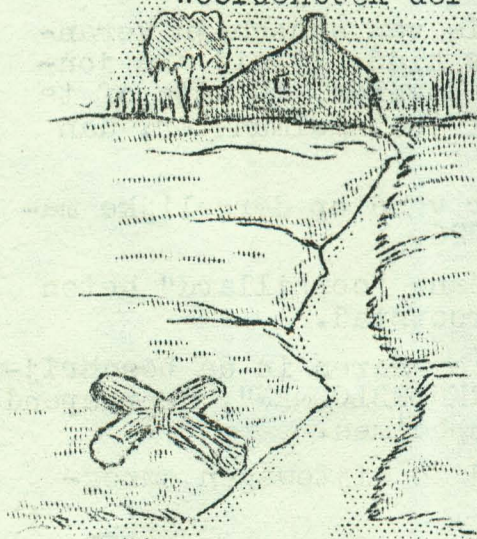
Terloops wijzen wij op de alomverspreide lijkstraten en reeuwegen. Vrij algemeen werd aanvaard dat dergelijke weg recht van bestaan bleef houden, eenmaal dat hij bij een uitvaart werd gebruikt. Enkele voorbeelden slechts uit Deflou's "Woordenboek der Toponymie":

Lijkstraten: te Bavikhove (1901)-te Bellegem(1846-1940)-te Egem(1846)-te Waregem(1846)-te Wingene(1891)-te Kuurne(1846)-te Tielt(1725).

Lijkwegen: te Beselare (1846)-te Beernem(1846)-te Esen(1733)-te Heule(1846)-te Lichtervelde(1653).

Reeuwstraten: te Beernem (1832)-te Tielt(1846).

Hoe ook in een nieuwerwets kleed gestoken en met allerlei lugubere ornamentatie omkranst, toch acht een uitvaart zich nog steeds gebonden aan allerlei oude

ongeschreven tradities.

Bij de goede lieden van te lande vinden verwanten en vrienden, na de laatste dodenhulde in het sterfhuis, met wijnwater en bosseboomtak, nog immer de gulle ontvangst in het achterhuis, en worden beschonken met koffie en wat "korten drank".

Nog steeds blijft het gewoonte teestemming te vragen aan de waardigste in het gezin, tot het heffen van de kist, en wordt de dode met de voeten in de richting van de deur naar buiten gedragen, om, zo heet het, de geest te misleiden en de juiste richting te doen verliezen.

Zoals vroeger wordt nog immer belang gehecht aan strenge orde bij de vorming van de optocht, volgens graad van verwantschap en volgens ouderdom. De mannen op kop, de vrouwen achteraan. Waar de kist nog gedragen wordt, zijn ook de dragers gebonden aan oude zeden. Niemand die tot drager genood wordt, mag zich aan zijn plicht onttrekken; familieleden dragen echter nooit familieleden; mannen dragen mannen, kinders dragen kinders, jongedochters jongedochters, alleen gehuwde vrouwen worden, op zeldzame uitzonderingen na, door gehuwde mannen gedragen.

In steden en gewesten van Vlaanderen bestaan er confrerieën, aartsbroederschappen en gilden die, sommigen bij wijze van doodschuld, hun eigen afgestorvenen naar de laatste rustplaats brengen. Ook die hebben dan weer hun eigen "costumen".

Er wordt nog immer, lijk eertijds, stil gehouden op de van ouds bekende standplaatsen, waar door de aanwezigen gezamenlijk geantwoord wordt op het gebed van den "beder", terwijl de geestelijkheid de stoet tegemoet komt tot op een plaats die sinds jaar en dag vaststaat.

Maar algelijk, die kleine wereld is van aanschijn veranderd! Waar we indertijd ook, 't zij als kind, 't zij als jongeman, naar een begrafenis moesten, te Beveren, te Gits of te Lichtervelde, te Rumbeke, te Kachtem of te Ingelmunster, dan was daar de WITTE WIJTEWAGEN.

Ook de uitvaart van Moeder-zaliger vond op dergelijke manier plaats in de stad Roeselare, in 1926.

De sombere staatsiekoets die we thans "corbillard" heten logeerde "in illo tempore" nog in de grootstad.

Niemand kan meester Guido Gezelle evenaren in de beschrijving van een landse uitvaart. Zijn "KERKHOFBLOMMEN", neergepend in 1858, zijn desbetreffende een enig specimen.

Toentertijde was het gebeuren rond de wijtewagen omzeggens gebonden aan ongeschreven wetten.

Stierf de bezitter van de wagen of een lid uit zijn gezin, dan mocht zijn getrek in genen dele voor die uitvaart wor-

den gebruikt; ten andere, noch kind, noch ondergeschikte, noch paard mocht op enigerlei manier hulp verlenen, zelfs mocht gedurende al de tijd dat iemand "overeerde" lag, slechts het hoogstnodige werk in huis en stal worden verricht.

Stierf iemand uit het gebuurte en buiten de maagschap dan mocht een bezitter van een wijtewagen, als hij erom verzocht werd om het lijk naar kerk en kerkhof te voeren, die laatste dienst niet weigeren, alhoewel er niet de minste verdienste aan verbonden was. Hij stelde personeel en paarden ter beschikking, gewoonlijk zijn boever en twee paarden van nagenoeg gelijke kleur en grootte.

Langs de lijkstraat zorgden boever en volgers er goed voor niet om te zien, want leert het bijgeloof, er was hier weer gevaar door de geest te worden herkend. Sloegen de trekdieren te veel de kop achterom, dan was een tweede lijk onder familie of volgers binnenkort te verwachten.

Boer of boever moest zijn paarden vooraf van hun taak op de hoogte brengen en met wijwater besprenkelen, anders was er onheil te verwachten. (Zie Gezelle's "Uitvaart".) In sommige streken bereed de boever zijn paard, en leidde zijn getrek niet met een knallende zweep, doch op een zachte manier, met een stokje. Hij was het die de stroeien kruiskens neerlegde aan kruisstraten en kapellekens. In onze Mandelstreek, bij zover ik weet niet, en het was de taak van de "beder" de strooi- en dutskens op hun bestemming te leggen.

Eenmaal het lijk van de wagen moest de boever ijlings en langs een andere weg naar zijn erf terugkeren, om aldaar zijn wagen terdege te reinigen. Soms werd de wagen gedurende zes weken buiten alle dienst gehouden.

Op de wagen nu, werd de kist geplaatst op wat glei. In de omgeving waar wij als kind woonden, noordwaarts Roeselare, schoof men naast de kist en onder de huif een drietal stoelen, waarop dan de naaste vrouwelijke bloedverwanten plaats namen. In de naburige dorpen, Hooglede, Staden, e.o., waar het een gezinshoofd gold, nam de treurende echtgenote op het voeteinde van de lijkist plaats.

Waar schuilen nu herkomst en betekenis van die eigenaardige zeden? Och, mens, alles blijft bij gissingen, en gissingen en vergissingen zijn zo naar fa-

Wat wèl waar kan zijn, is het feit dat oorspronkelijk de groten der aarde met dergelijke praalwagens naar hun laatste rustplaats werden gebracht; dat dit gebruik eerst door de hogere adel, en vervolgens door de lagere adel en de hogere burgerij werd overgenomen, om geleidelijk af te zakken naar de gewone stervelingen, waar het nu ook, althans in onze Mandelstreek, totaal aan het wegsterven is, met slechts een vage herinnering nog in een of ander museum voor Volkskunde.

Zo is het tenslotte ook ridderspel, ridderlied en ridderdansen vergaan, en is de hoogedele zwaarddans bij ons komen uitsterven op de speelplaats van onze schoolkinderen. ("Schellevis kruipt deure".) Sic transit gloria mundi! Van hoog tot laag.

Wat de aanwezigheid van vrouwelijke elementen op en bij de kist aangaat: het is een feit dat dergelijke manier van begraven in meerdere Germaanse landen gewoonte is. Het is bewezen, dat in overoude tijden, de echtgenoten hun heer in de dood volgden, evenals ook slaven en dienstmaagden en paarden, en dat zelfs nu nog in Indië zich gevallen voordoen waar vrouwen hun afgestorven man op de brandstapel volgen. Men heet ons Indo-Germanen en dies meer, en we aanvaarden verwantschap tussen al die Indo-Germaanse volkerengroepen. Kan ginder misschien dergelijk nare gebeuren sporadisch zijn blijven bestaan, terwijl we alhier nog slechts een soort symbolische rest er van aantreffen bij het plaatsnemen van de echtgenote op de kist van haar man?

In onze inleiding beaamden we het reeds: de wortels van onze Volksgebruiken liggen meestal vastgeankerd in onze verste voorgeschiedenis, en derhalve zijn ze in hun geheel niet meer te omvatten noch na te speuren.

ACTUEELTJES

- Het HERFSTMUZIEKFESTIVAL van 17 september jl. werd voor Izegem een waar succes. De wandelconcerten werden in de voormiddag gehouden op de verschillende stadswijken. Acht vreemde muziekkorpsen namen deel aan de stapmarswedstrijd op de Markt. Uitslag: Tielts werd hier eerste. 's Avonds kwam de apotheose: Marsenconcert op de Grote Markt. De vier dirigenten van de onderscheiden muziekmaatschappijen leidden om beurten elk twee marsen voor een 200 koppige groep muzikanten van de 4 maatschappijen.

- Onder de 62 inzendingen voor de Westvlaamse prijs voor novelle en kortverhaal werd de tweede premie van 3000 fr. toegekend aan E.H. Jos. GELDHOFF voor "Bruxelles, aller et retour". Er waren tevens vier derde premies van 1000 fr. waarvan een toegekend werd aan dhr. Aug. GELDHOFF voor zijn werk "Anne Laureys".

- De harmonie Leo XIII behaalde, in de nationale wedstrijd voor muziekkorpsen van ERE-AFDELING die op 1 oktober jl. doorging in de Handelbeurs te Antwerpen, de zilveren medaille van de stad Antwerpen met 84% van de punten.

- Op 25 november jl. overleed te Brugge na een slepende ziekte Z.E.H. Pieter DECLERQ, pastoor van Lo, geboren Izegemnaar en schrijver van meer dan 200 artikelen in "De Mandelbode" en auteur van "De Izegemse Molens" in de periodieken 1 en 2 (1960).

- Van AUGUST GELDHOFF verscheen in de maand september jl., een eerste boek - een roman - met als titel "DE WINNAAR VERLIEST", bij Desclée - De Brouwer, Brugge, in de korenarenreeks.

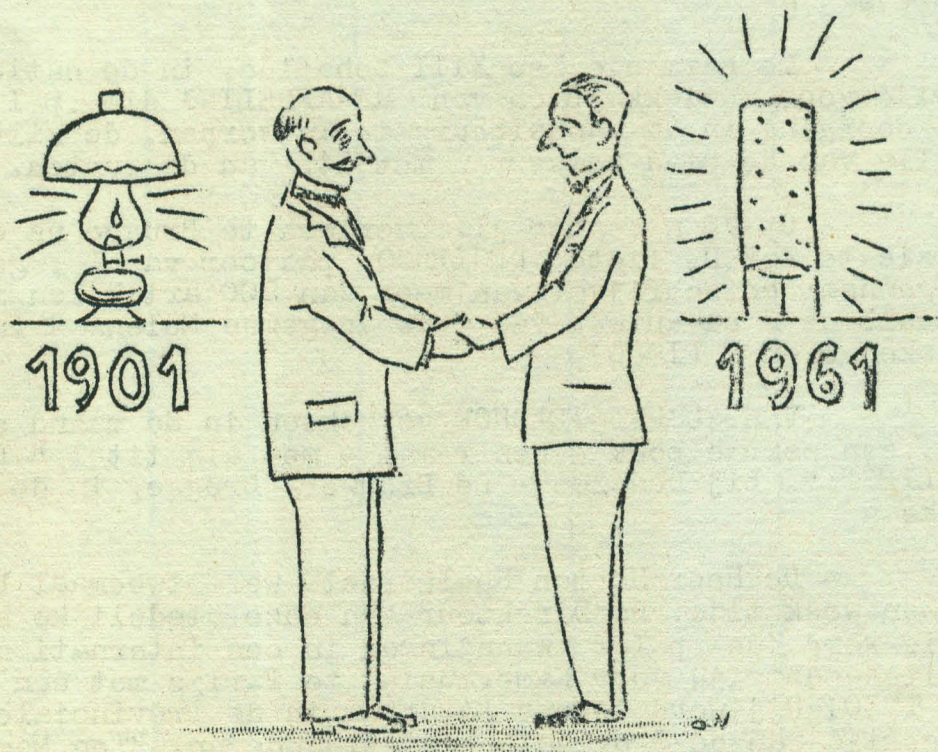
- De Heer Herman Roelstraete werd tweemaal bekroond in een week tijd. De Direkteur van onze stedelijke muziekakademie werd 3de op 101 inzendingen in een internationale kompositiewedstrijd voor Kamermuziek te Parijs met een ingezonden TRIO. Hij werd tevens LAUREAAT in de Provinciale Muziekwedstrijd van de Provincie West-Vlaanderen. "Ten Mandere" feliciteert van harte de jonge Direkteur met zijn dubbele bekroning.

- VOLLMA-IZEGEM. Vereniging voor Oud-Leerlingen en Leerlingen van de Muziekakademie van Izegem werd in oktober jl. gesticht. Op zaterdag 19 dec. werd het eerste VOLLMA-concert gegeven in de feestzaal van het stadhuis door het instrumentaal en vocaal ensemble "Johannes Ockeghem". Inlichtingen: Muziekakademie, Kruisstraat te Izegem.

- Op zondag 10 december jl. werd overgegaan tot de Iste steenlegging van het NIEUW RUSTOORD, door de heer ROBERT HOLVOET, bestuurder der stedelijke C.O.O.

- Op 19.12.61 werden de nieuwe gebouwen ingehuldigd van de stedelijke electriciteitscentrale ter gelegenheid van haar 60-jarig bestaan. In verband hiermede: bijzondere bijdrage vooraan in dit periodiek.

HET IZEGEMS HERFSTMUZIEKFESTIVAL

Clichés: Het Wekelijks Nieuws

De Tieltsse Harmonie "DE GOEDE VRIENDEN" die bij ons herfstmuziekfestival 1961 de eerste prijs in de wacht mocht slepen!

IN MEMORIAM: Z.E.H. PIETER DECLERCQ

Met het heengaan van Z.E.H. Pieter Declercq, pastoor van Lo, verliezen we één van onze produktiefste plaatselijke geschiedvorsers. (+ Brugge, 25-11-1961).

EERSTE STEENLEGGING VAN HET NIEUW RUSTOORD

1. Hoog bezoek te Izegem: Dhr. Loncke, Bestendig Afgevaardigde, dhr. Gouverneur, Oud-Burgemeester Allewaert, Burgemeester Sintobin, dhr. R. Holvoet, Senator De Man.
2. Het inmetzelen van de eerste steen door dhr. Robert Holvoet.

Dhr Robert HOLVOET de verdienstelijke voorzitter van de C.O.O. die op zondag 17 december 1961 de eerste steen legde van het nieuwe rustoord.

Nadere kennismaking met...

HERMAN ROELSTRAETE

LAUREAAT VAN DE PROVINCIALE MUZIEKWEDSTRIJD
VOOR DE PROVINCIE WEST-VLAANDEREN 1961

1

1. De heer Gouverneur overhandigt de zilveren medaille van de provincie aan de laureaat, de heer HERMAN ROELSTRAETE.

2

2. De heer Jozef Valcke uit Lo die tweede werd, wordt door de heer Gouverneur geluk gewenst met zijn premie.

3

3. De heer Herman Roelstraete wordt hartelijk gefeliciteerd door Minister Dequae. Links van deze bemerken we verder de heer Storme en de heer Staf Nees.

4

4. Een blik in de bomvolle zaal.

Nadere kennismaking met...

HERMAN ROELSTRAETE

Op 28.10.1961 werd Herman Roelstraete laureaat van de internationale kompositiewedstrijd voor kamermuziek te Parijs. Zijn striktrio opus 44 werd er bekroond en na de uitvoering in de Salle Gaveau werd hem "le grand Prix du Public" toegekend.

Amper een week later werd hij op 3.II. laureaat van de provinciale wedstrijd voor compositie. Hij ontving de eerste prijs voor zijn werk "Lichtbericht aan mensen", een symphonie voor gemengd koor.

Als huldeblijk aan deze zo verdienstelijke musicus houden wij eraan een overzicht te geven van zijn reeds gevulde en schitterende loopbaan.

HERMAN ROELSTRAETE.

Werd geboren te Lauwe op 20 oktober 1925. Na middelbare studies te Waregem en te Torhout, ging hij van 1942 tot 1946 studeren aan het Lemmensinstituut te Mechelen bij: H. Durieux voor harmonie; J. Vijverman voor praktische harmonie; E. De Laet voor contrapunt, klavier en orgel; Marinus De Jong voor contrapunt en klavier; Flor Peeters voor orgel; Mgr. J. Van Nuffel voor Koördirectie en muzikale esthetiek.

Hij werd er laureaat met grote onderscheiding.

Vanaf 1946 tot 1950 studeerde hij verder aan het Koninklijk Konservatorium te Brussel. Bij: M. Weynandt behaalde hij een eerste prijs voor zang; P. de Maleingreau een eerste prijs én de Arnoldsprjs voor orgel; Marcel Poot een eerste prijs voor contrapunt.

Tenslotte behaalde hij in 1951 een schitterende eerste prijs voor fuga bij Prosper Van Eechaute in het Koninklijk Konservatorium te Gent.

Intussen werd hij in 1947 aangesteld tot leraar aan de Stedelijke Muziekakademie te Harelbeke en op 10 januari 1950, na een schitterend examen waardoor hij de vier andere kandidaten in de schaduw stelde, werd hij benoemd tot Directeur aan de Muziekakademie te Izegem.

Reeds in 1948 werd hij koorleider te Kortrijk voor de vereniging der concerten van het Konservatorium en beleefde er een triomf met de uitvoering van Beethovens Negende Symphonie. 43

In januari 1950 stichtte hij met enkele leraars en vrienden het West-Vlaams kamerorkest. Gedurende twee seizoenen kende deze groep een succesrijke opgang. De concertprogramma's vermelden werken van Bach tot Mozart en werden uitgezonden door de B.R.T. studios van Kortrijk en Gent.

Vanaf Mei 1952 tot juli 1958 dirigeerde hij het Orkest en koor van de Koninklijke Peter Benoitkring te Izegem en in mei 1953 stichtte hij te Harelbeke de Chorale "Reuzegom". Een jaarbilan aan uitvoeringen van deze verenigingen brengt per jaar ongeveer 20 prestaties voor de Dirigent op. Alle uitvoeringen detaillieren ware onbegonnen werk; alleen stippen wij aan dat "Reuzegom" jaarlijks een tiental uitvoeringen doorheen de Provincie gaf en dat de Peter Benoitkring te Izegem jaarlijks drie abonnementsconcerten programmeerde plus een casinoconcert, en een concert waarin de laureaten van de Muziekakademie als solisten met het orkest concerteerden.

Buiten kleinere werken werden symphoniën en soloconcerten uitgevoerd van Bach, Stamitz, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Bruch, Benoit en Dvorak.

Andere orkestuitvoeringen brachten komposities van de Dirigent o.m. de Symphonische triptiek, de Elegie voor Cello en orkest, de klassieke Ouverture, de Sinfonia voor klavier en strijkorkest.

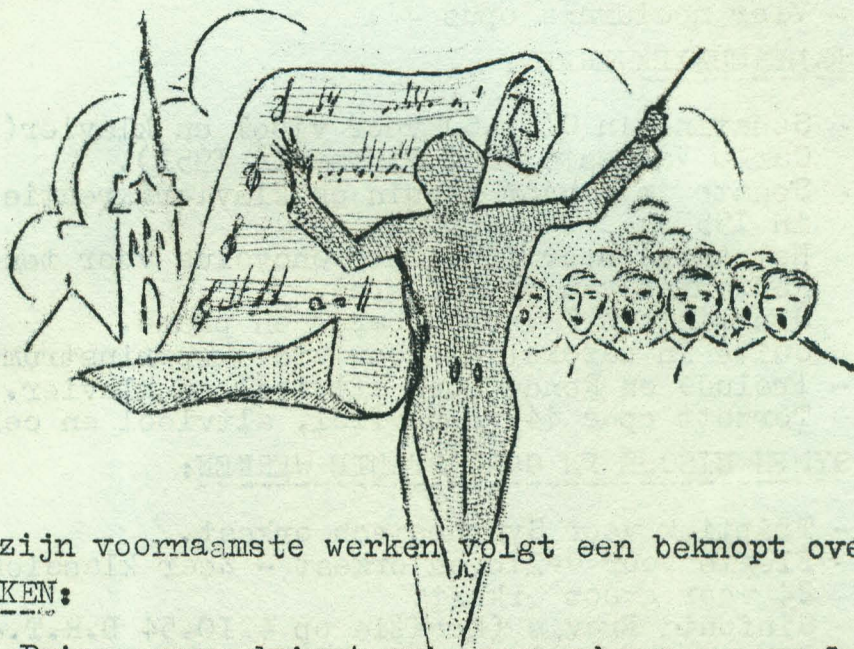
In samenwerking met Reuzegom bracht de Peter Benoitkring onder de leiding van Herman Roelstraete eveneens grote vokale werken ten gehore: "Magnificat" van J.S.Bach, "O Jesu Splendor" van Carolus Haquart (1640-1730), "A Solis Ortu" van Fr. Krafft (1721-1791); deze werken werden uitgevoerd in een reconstructie van de dirigent.

"De Leie" van Peter Benoit, "Requiem" van Mozart en als creatie het romantisch evocatiespel "De Droom" van R. Depicker in een eigen orkestratie.

In 1955-1956 richtte Herman Roelstraete op eigen initiatief een gregoriaanse cursus in. Hij maakte tevens een tweetal studiereizen naar de Benedictijnerabdij te Solesmes in Frankrijk om zich verder in te wijden in de gregoriaanse muziek. Uit bovenvermelde cursus werd onder zijn impuls de "Scola Cantorum" "Cantemus Domino" op 13 januari 1957 gesticht; van deze vereniging is Herman Roelstraete thans muzikaal adviseur.

Hij gaf gedurende de voorbije jaren menigvuldige orgel- en zangrecitals, maakte deel uit van het vokaal en instrumentaal gezelschap "Johannes Ockeghem" en hield zich bezig met musicologische navorsingen over P. Vanderghinste (Kortrijk 1789-1860), Fr. Krafft (1721-1795) en andere Vlaamse minder gekende muzikale figuren.

In zijn komposities zijn vervat: liederen, koor- kamer- en orkestmuziek en tal van bewerkingen.

Uit zijn voornaamste werken volgt een beknopt overzicht:

KOORWERKEN:

- Missa Prima, voor driestemmig mannenkoor en orgel.
- Sint Amandusmis, voor tweestemmig mannenkoor en orgel.
- Missa Recitata, voor driestemmig mannenkoor a capella (radiocreatie BRT-Brussel 10.9.1961)
- Missa Salvatori voor Mezzo-sopraan, Tenor en Bas met orgel.
- Missa Quinta voor gemengd koor en groot orgel (radiocreatie BRT-Brussel op 15.9.1957)
- Geestelijke gezangen op. 12 voor gemengd koor.
- Dertig oud-Nederlandse liederen (Opus 29) voor gemengd koor.
- Van Pietje Putter en Herte Vrouwe, luimige suite op gedichten van Karel de Gheldere.
- "Lichtbericht aan mensen", zeer uitgebreid a capella koorwerk (kreatie in het voorjaar 1962 door "Singhet ende Weset Vro" o.l.v. Maurits Denaux).
- Offertoria, op. 25 voor mannenkoor met groot orgel.

ORGELWERKEN:

- Koraal-Fantasia opus 4.
- Sonate in b.
- Praeludium en fuga in fa.
- Toccatella en fughetta op "Salve Regina".
- Drie koraalvoorspelen op oud-Nederlandse liederen.
- Preambula Pusilla (kleine praeludia voor liturgisch gebruik).

PIANOWERKEN:

- Sonatine in d. (op. 3).
- Prelude opus 18.

- .. Dorisch thema met variaties.
- .. Sonatine in C (op. 35 n°1).
- Vier nocturnes opus 40.

KAMERMUZIEKWERKEN:

- .. Sonatine in C (op. 6) voor viool en klavier (kreatie door Carlo Vanneste-Naum Slusny in 1951).
- .. Sonate in C voor bazuin en klavier (kreatie B.R.T.-Brussel in 1957).
- .. Het Aards bedrijf, liederencyclus voor tenor en klavier op gedichten van Paul Devree.
- .. Sonatine in F voor trompet en piano.
- .. Suite in barokstijl voor vier koperinstrumenten.
- .. Prelude en Rondo voor Altviool en klavier.
- .. Terzett opus 44 voor viool, altviool en cello.

SYMPHONISCHE EN CONCERTANTE WERKEN:

- .. Triptiek voor Symphonisch orkest.
- .. Elegie voor Cello en orkest - Zeer klassieke Ouverture opus 24 voor groot orkest.
- .. Sinfonia Brevis (kreatie op 4.10.54 B.R.T.-Brussel).
- .. Concerto voor Trompet en Orkest in d.
- .. Sinfonia concertante voor orgel of klavier en strijkorkest.
- .. Sinfonia concertante voor trompet en strijkorkest.
- .. Sinfonia piccolo voor blaas- en slaginstrumenten.
- .. Sinfonie opus 39 voor groot orkest (kreatie 1959 o.l.v. de komponist en radiokreatie B.R.T. door het groot Symphonieorkest op 2 februari 1962).
- .. Serenata per archi op. 41.

BIJZONDERSTE BEWERKINGEN EN REKONSTRUCTIES:

- .. Opus 22 "A Solis Ortu" voor Sopraan, tenor, gemengd koor, twee trompetten en strijkorkest (Fr. Krafft).
- .. "De Droom" Romantisch evocatiespel.
- .. Preludium en Fuga (orgelwerk in c) - J.S. Bach; bewerking en orkestratie.
- .. Missa di Requiem, Fr. Krafft, gerealiseerd voor soli, gemengd koor, twee trompetten, pauken en strijkorkest.
- .. Missa a tre Canti, Fr. Krafft, gerealiseerd voor drie solostemmen, gemengd koor en orgel.

Jan Vanderschaeve.

KRINGLEVEN

En hiermede, waarde lezer, zijt U weerom aan het eind van onze periodiek. We hopen dat ook nummer twee U genoeg verschaft heeft en wellicht ook een paar dingen bijgebracht die vallen binnen de sfeer van Uw weetlust of nieuwsgierigheid.

Onze ledenfamilie stelt het opperbest (beter dan onze kas hoor ik onze "schat"-bewaarder zeggen!). Werkelijk: 99% van onze leden waren trouw en vernieuwden hun lidmaatschapskaart; tegenover het verlies boekten we een ruimere aanwinst van nieuwe leden en... de kaap der 200 leden is meer dan overschreden. Proficiat aan allen!

Op 27.10.61 ging er voor een ruim publiek een algemene vergadering door met als spreker niemand minder dan onze voorzitter, de heer Inspecteur R. Verholle. Hij handelde over onze stad en het omliggende in verband met de verkoop van het Prinssegod: ligging, benaming, grootte, pachters, enz. De vele toehoorders zullen wel niet vermoed hebben dat daarover zoveel, en dan nog zoveel interessants te vertellen viel! Het werd een gesmaakte voordracht verlucht met klare kaarten en door iedereen op prijs gesteld.

Na de voordracht kon iedere aanwezige zijn periodiek N° 1 verkrijgen en we stelden het ten zeerste op prijs dat niemand deze missen wilde. Nu, n° 1 was ook weer iets bijzonders; en het was het bestuur aangenaam te mogen constateren dat het tijdschrift bij de leden in de smaak valt.

Onze Kring vergadert, geeft uit maar wil nog meer doen ook. De aandacht gaat opnieuw de richting uit van een tentoonstelling. Deze maal echter met een beperkt doel: "Izegem en Omstreken in de eerste wereldoorlog".

Wie wil ons in dit opzet helpen slagen? We zijn overtuigd dat zeer veel leden en ook niet-leden verschillende oorlogsherinneringen bezitten. Mogen we dan tot allen een oproep richten datgene wat bruikbaar is voor zo'n expositie tijdelijk aan ons af te staan? Hoe weinig of hoe klein ook, het kan immers uiterst belangrijk zijn of interessant eens getoond te worden. Daarom: neus eens rond in vergeelde dozen of oude koffers, diep uw "SCHATTEN OP ZOLDER" op en maak ze gerust over aan het bestuur: wij zorgen voor de rest.

Ons parool: alle oorlogssouvenirs naar "Ten Mandere"! Het bestuur zal U daarvoor hartelijk dank weten!

R. Leroy.